

Zulks viel natuurlijk meteen op, wat de taal betrof en ook de gemoedelijkheid van de man en de Brabantse gastvrijheid.

Zoals hij onverwacht opdoemde in Megen, zo opeens was hij ook weer verdwenen in de kille duisternis van die herfstavond.

Daar stonden we dan in de volkomen duisternis, vlak voor een school in een klein dorpje dat Macharen bleek te heten

Om ons heen was niemand te zien, geen geluid en ook nergens geen licht. Als men zich dit een klein moment realiseert, voelt men zich in zo'n bijzondere situatie opeens helemaal verlaten door iedereen en krijgt men een gedeprimeerd gevoel. Men is dan zeer somber gestemd. Je zou je ergens willen verstoppen, proberen in slaap te vallen en hopen dat je niet meer wakker wordt!

Men is dan al reeds een heel eind van huis en je hebt al enkele malen gehoopt, waar je onderdak gekregen had, dat het dáár in de toekomst veilig zou blijven.

Maar iedere keer dreigde er opnieuw gevaar en moest je weer weg om een veiliger plaats op te gaan zoeken. Dat was al reeds vijf maal voorgevallen en dit werd de zesde keer.

Daar werd men op het laatst moedeloos van en hoeft het eigenlijk niet meer van je, omdat je de toekomst donker inziet. Maar ja, dan ziet men de ouders, die ook nog verder willen leven en realiseert men zich opeens dat men nog een doel heeft op dat moment in zo'n onstuimige-en waanzinnige wereld en dat is leven en laten leven! Je beseft dan ineens dat je nog iets rijks bezit en dat zijn dan je ouders, die je steun hard nodig hebben. Voor- al als zij al tamelijk bejaard zijn.

Dan opeens valt al die neerslachtigheid van je af. Dan haal je enkele malen diep adem en ga je je opnieuw weer voor veel zaken interesseren, en kan er nog een heel leven voor je liggen. Men komt dan weer tot zichzelf! En juist dat overkwam mij ook.

Vóór ons stond de school waarin wij konden overnachten en we gingen naar binnen. Iemand kwam ons in de gang al tegemoet en wees ons een nog leeg lokaal aan.

En hij, het was een manspersoon, vertelde het volgende:

"Ongeveer een kwartier geleden kwam hier iemand van de gemeente bij ons in het andere lokaal die vroeg, of ik een groepje mensen dat onderweg hierheen was naar deze school, het lokaal wilde aanwijzen. Dat zijn jullie dan blijkbaar geweest?" vroeg hij. En dat bleek inderdaad ook zo te wezen.

"Maar als jullie er iets voor voelen", zo ging die persoon verder, "kunnen jullie bij ons in het lokaal komen zitten. Daar brandt de kachel heerlijk en is het er lekker warm. Als je nog brood moet eten, zorgen wij wel voor een lekker kopje warme koffie", zo nodigde hij ons uit.

Dat was zo'n aantrekkelijk aanbod dat wij het niet af wilden slaan en dus besloten we meteen mee te gaan naar het andere lokaal, waar zijn vrouw ook aanwezig was met twee zoons van ongeveer acht en tien jaren.

Toen wij daar binnen kwamen, kwam ons de warmte tegen. Er werden enkele schoolbanken bij geschoven en zo konden wij allen ook bij de tafel zitten.

De oudere mensen hadden het op het laatst toch wel koud gekregen op de wagen. Maar de warmte van de kachel maakte alles weer goed. Al waren wij veel jonger, we hadden de kilte van de avond ook heus wel gevoeld en waren dus ook wel blij met de warme kachel, daar knapten we echt van op.

Die mensen die daar al reeds waren, kwamen ook uit Bemmelen, evenals de familie Bongers. Die man had al enkele jaren bij de PTT in Bemmelen gewerkt, vandaar dat zij de familie Bongers ook kenden. Want in een dorp kende vroeger iedereen bijna iedereen. Zoals gezegd was, kregen wij een lekkere warme kop koffie bij onze boterhammen en omdat het al wat laat was geworden, hadden we inmiddels ook flink trek in eten gekregen.

Wij allen besloten die avond niet te laat te gaan slapen, want we wilden de volgende ochtend een beetje vroeg opstaan, omdat het wel een hele lange wandeling zou wezen naar Uden, van wel ruim twintig kilometer.

Voor de ouderen onder ons zou dat dus wel een zware voettocht worden en als men bijna zeventig jaren oud is, gaat men onder normale omstandigheden niet meer zo gauw zo'n eind lopen.

Dus gingen wij tegen tien uur naar ons aangewezen lokaal terug om daar de nacht door te brengen.

De schoolbanken stonden langs de zijwand op elkaar gestapeld en in de middenruimte was een laag vers stro uitgespreid.

Voor dertien personen, het aantal van ons groepje, was er dus ruimte genoeg. Een ieder zocht zo zijn of haar plaatsje en al gauw lag een ieder zich om te wentelen om op zo'n vlakke vloer toch nog een beetje gemakkelijk te kunnen liggen.

Toen werd er onder elkaar nog even na gepraat over de gebeurtenissen van die dag, maar al gauw werd het rustig in het lokaal. Een enkeling haalde al heel diep adem en dat was heus niet geruisloos, als men begrijpt wat ik bedoel. Mijn eigen vader reageerde er ook op en kon het nog veel beter dan de ander.

Dat duurde echter heus niet zo lang, want het hield even plotse-ling op als het begonnen was. Blijkbaar had moeder op het juiste moment even ingegrepen met haar elleboog, want we hoorden even een onverstaanbaar gemompel. Toen was het weer opeens rustig geworden in onze overnachtingsruimte.

Iedereen mag in zo'n situatie gerust naar het land der dromen, maar dan wel graag op een geruisloze manier, niet met de motoren op volle toeren!

Die kleine onzichtbare wenk van mijn moeder had blijkbaar wel geholpen. Het bleef gelukkig rustig in dat leger van stro. In de nachtelijke uren moest een enkele soms voor een kleine boodschap, mogelijk ook wel een grote, even het lokaal uit naar een veel kleiner lokalisering.

Erg storend was dit echter niet, want de meeste mensen sliepen daarna toch gauw weer in. Daarom hoorde men de volgende ochtend elkaar vertellen dat men tamelijk goed geslapen had.

Dinsdag 31 oktober 1944.

Die ochtend mochten wij weer bij de mensen in het andere lokaal komen.

Daar gebruikten we ons ontbijt, zij zorgden voor warm drinken.

Om ruim acht uur stonden wij allen klaar om te vertrekken in de richting Oss.

We namen afscheid van die mensen en bedankten hen voor de genoten gastvrijheid en het hartelijk onthaal.

We wilden proberen via Oss, Heesch en het typische Brabantse dorp Nistelrode, toch nog voor het donker wordt, in Uden te komen, ons uiteindelijk doel.

Het was ruim acht uur in de ochtend toen wij allen Macharen verlieten in de richting Oss.

Het was een grinderige zandweg in die genoemde richting. Het weer had een verbetering ondergaan en het leek wel of de zon er door wilde komen. Dus een heel ander weertype dan de vorige avond. Het eerste deel van die zandweg was tamelijk smal, met er langs heel wat oude knotwilgen.

We bevonden ons al meteen buiten het dorp en daar lag opeens een wijde vlakte voor ons, bestaande uit naast-en achter elkaar gelegen grote, uitgestrekte weilanden.

Dat was een groot, ruim gebied van vele kilometers in het vierkant. Eerst gingen we al gauw rechts en even later weer met een hele grote flauwe bocht naar links.

Opeens zagen we heel in de verte, zo te zien, midden in dat gebied, een tamelijk klein huisje staan in alle eenzaamheid, met verder niets er omheen, geen boom of struik!!

"Kijk er ginds eens heel in de verte een huisje staan, midden in deze eenzaamheid, wat wonen die mensen daar toch verlaten van iedereen. Die mensen zijn helemaal op zichzelf aangewezen. Dat lijkt mij toch ook niet zo aantrekkelijk om zo eenzaam te moeten wonen." merkte moeder op.

"Dat zullen ze heus niet moeten, het zal wellicht hun eigen keus wezen!" zo reageerde vader daarop.

"Maar zij zullen daar ook nooit geen ruzie met de burens krijgen en dat is ook weer een pluspunt volgens mij!" vond een ander uit onze groep.

Links van ons, op grote afstand, zagen wij hoge fabrieksschoorstenen roken van de vleesverwerkende bedrijven in Oss.

Het eenzame huisje stond nu helemaal links achter ons en wij liepen er op dat moment steeds verder vandaan.

Doch enkele honderden meters verderop kwam weer een grote bocht in de weg die links afboog. Al gauw bleek dat we toen in een grote halve cirkel toch in de richting van dat huisje liepen. Wat een grote vlakten en wát een uitzicht, bijna niets anders dan weilanden!

Uiteindelijk bleek, dat de weg waarop wij gingen, vlak langs het bewuste huisje liep, dat ook nog een café scheen te wezen. Veel later vertelde men ons dat het huisje "De Macharensse Hut" genoemd werd, maar officieel heb ik daar nooit een bevestiging over gekregen. Ik heb er trouwens verder ook niet meer naar geïnformeerd, dit vond ik ook niet zo belangrijk.

Niet zo ver meer van ons verwijderd kwam Oss in zicht. Vooral de hoge fabrieksschoorstenen vielen ons direct op. We naderden de buitenwijken, dit kon immers gerust gezegd worden, want Oss was in die jaren al een flinke grote plaats met vele exportslaggerijen en daarom was Oss heel bekend.

Onze groep was nauwelijks het centrum van Oss genaderd, toen wij opeens geconfronteerd werden met twee meisjes uit Elst (BeT) waarmee Piet en ik naar school geweest waren. Niet beter te weten waren het zusjes van elkaar, namelijk de blondine JUDITH en haar zus de donkerharige JANNIE SPIES.

Opeens kwam er een nog jonge melkventer (melkman) in onze richting die beide meisjes heel goed bleek te kennen. Hij begon meteen een praatje met ons te maken en bood ons terwijl melk aan, als wij dat tenminste lusten op dat ogenblik.

Enkelen van ons maakten daar meteen gebruik van. Zelf heb ik nooit zo van melk gehouden, maar het was een leuke geste van die man, om dat te waarderen. Een echt Brabants gebaar, vlot en zo maar voor de vuist weg, als U begrijpt wat ik bedoel.

Uiteindelijk kende ik de zusjes Judith en Jannie Spies veel beter dan mijn broer. Die was ook vier jaren ouder dan ik en die meisjes hadden ongeveer mijn leeftijd.

Toch vonden we het van beide zijden heel leuk weer kennis gemaakt te hebben en dan nog wel onder oorlogsomstandigheden in een vreemde plaats. We wensten elkaar een spoedige terugkeer naar huis en volgden daarna onze weg in de richting van Uden.

Iets verderop spraken we ook nog even met enkele dorpsgenoten zoals o.a. leden van de familie Driessen de winkelier, meester Cock onderwijzer van de R.k. school, de gebroeders Geurt en Adam, zoons van Floris Peters.

Ook daarna liepen wij verder, want we hadden nog een lange voettocht te maken, dus konden we niet te lang blijven praten.

Na wat links en rechts afgeslagen te zijn, hadden we Oss al spoedig achter ons liggen.

Toen gingen we in de richting van het ruim vier kilometer zuidelijker gelegen dorp Heesch. Al gauw passeerden we een spoorwegovergang en kwamen we na ongeveer drie kwartier daar aan.

Links en rechts stonden enkele boerderijen en woonhuizen en hoe dichterbij we Heesch naderden des te meer was te zien dat daar ook het oorlogsgeweld had toegeslagen. Woningen en boerderijen waren soms heel of gedeeltelijk uitgebrand of door granaten grotendeels vernield.

Ook de wegen hadden zo te zien vol met diepe kuilen gezeten die weer met steenpuin gedicht waren. Langs de weg stonden ook veel defect geraakte of uitgebrande legervoertuigen en legermateriaal. Nog meer naar het centrum ontdekten we ook al veel graven van gesneuvelde soldaten.

Vooraf bij en op het grote kruispunt Grave-Den Bosch, Oss-Nistelrode, was het helemaal een zeer droevig aanzicht! Daar lagen heel wat soldaten begraven, zo maar tussen kapotgeschoten legervoertuigen, zoals tanks, legervrachtauto's, rupsbanden van defect geraakte tanks en gevechtscarriers. Het hele carré-vormige plein was compleet door tanksporen omgewoeld en daar tussen waren ook vele zandheuveltjes opgeworpen, waaronder ook weer militairen begraven lagen.

Een groot aantal soldaten was daar op een vreselijke manier het kostbare leven ontnomen en zo'n uitroeisysteem wordt in deze oh zo moderne wereld, "oorlog voeren" genoemd.

Als men zulks staat waar te nemen, wat voelt men zich dan toch rijk op zo'n moment, als men tot het besef komt dat je zelf nog leeft, terwijl dáár vlak voor je, vele jonge mensen het leven ontnomen is op deze onmenselijke manieren. En welk groot verdriet zal dat hun familie bezorgen als zij het doodsbericht ontvangen??

Op dat pleintje, gevormd door het grote kruispunt van wegen, was op dat moment nogal veel activiteit van het Engelse militaire verkeer. Van vier kanten kwamen er legervoertuigen aanrijden, de één kwam, een ander ging. Soms hadden zij haast en moest men goed uitkijken bij het oversteken want onze richting was zuidelijk, naar Nistelrode.

Toen was er een moment dat we verder konden gaan. Een chauffeur van een 30 ton wegende tank, hield zijn voertuig even in, zodat dat wij veilig over konden steken. Dit werd door ons wel gewaardeerd en dus staken wij allemaal onze hand omhoog.

De chauffeur konden we niet zien zitten, binnen in de tank, maar hij ons natuurlijk wel. Deze blijk van waardering werd blijkbaar direct doorgeseint naar de waarnemer die boven uit het geopende luik keek, want die reageerde daar weer op door heel duidelijk in zijn Engels : "Okai" te roepen en daarbij stak hij ook een hand naar ons op. Vriendschappelijker kon het toch niet!

Inmiddels was het al twaalf uur geweest en wilden we proberen ergens bij mensen langs de weg, onze boterhammen op te eten. Dit lukte vrij vlug bij een winkelierswinkel in kruidenierswaren. Het huis stond tamelijk dicht langs de straat, met daarnaast een schuurtje waar het winkelwagentje in stond.

Vader en ik gingen het winkeltje binnen en vroegen aan een nog tamelijke jonge vrouw, waarschijnlijk de vrouw van de winkelier, of wij even van het schuurtje gebruik mochten maken om ons brood daar op te eten.

"Wij zijn evacue's uit de Betuwe en zijn op weg naar Uden."

"Oh, daar moogde gullie gerust ullie boterhammen opeten. Veel ruimte zulde er niet hebben, maar probeer ullie maar te behelpen, want er gaan veel makke schapen in een hok, motte ge mar denken", lachte ze.

"Dan zal ik een flinke pot koffie vur ullie zetten. Met hoeveel personen bende gullie?" vroeg ze.

"Schrik maar niet, met dertien!" zei vader.

"Daar schrik ik nie van, want wij binne hier toch immers hele grote gezinnen gewend. Een beetje meer water derbij en de pot is vol. Zoekte gullie al vast mar een ploatske op in 'T schuurke. Der stoan wel een poar oude stoelen en enkel sinaasappelkisten, die kunde ge ook goed als stoel gebruiken.

Onderwijl zet ik wel een flinke pot koffie vur ullie." zei ze, Vader en ik gingen toen naar buiten en stonden versted van haar gastvrijheid waarmee zij ons in haar Brabants taaltje te woord gestaan had.

We wenkten de anderen en gingen hen voor naar het schuurtje en zochten daar alles waar maar op gezeten kon worden bij elkaar. En we zaten amper, toen kwam de vrouw al met de koffie binnen.

Zij groette ons allen heel vriendelijk en zei toen:

"Hier heb ik een flinke pot koffie, maar kopjes had ik niet genoeg, dus heb ik er een paar kroezen bij gedaan, maar dat geeft niet, wanne? En hier heb ik ook nog een pot met jam voor op de boterham. Als ge niet genoeg koffie hebt, kunde ge binnen nog wel wat halen. maar ik moet nu weer terug, anders breken de kinderen de hele keuken af, als ik er zelf niet bij ben." En met die woorden verliet zij het schuurtje.

"Als men dat geen Brabantse gastvrijheid noemen weet ik het ook niet meer, want het lijkt wel op een restaurantje." hoorde ik moeder zeggen, want ik zag haar op dat moment niet omdat ik met nog iemand op de bok van het winkelwagentje had plaats genomen. En moeder zat toen ergens links achter ons.

Wij allen waren toch wel blij dat we op deze manier even uit konden rusten van de voettocht van die ochtend. Dat was toch wel ruim tien kilometers geweest.

Dus aten we rustig ons brood op en maakten ook gebruik van de heerlijke jam die wij gekregen hadden.

Nadat wij gegeten hadden rookten de mannen even een pijp, sigaar of een sigaret, een Engelse natuurlijk, want die hadden we nog wel wat in voorraad.

De vrouwen brachten de kopjes en de koffiepote terug naar de keukens om die af te wassen. Daarvan kwamen ze direct terug, want dat had winkelvrouw niet willen hebben.

"Rust ook nog maar een ogenblik uit inplaats van afwassen, ge hebt immers nog een lange wandeling voor de boeg, voordat ge in Uden bent aangekomen." Had ze gezegd.

En toen men af wilde rekenen voor de koffie, de suiker, melk en de jam, zei die vrouw: "Begin nu toch asjeblief niet over het afrekenen te praten van die kleinigheden! Wij zijn blij dat we het nog kunnen geven en dat we hier de oorlog overleefd hebben. Dus wens ik jullie veel gezondheid in de komende maanden en een behouden terugkeer uit uwe evacuatie. Houwdoe-wanne!"

Toen wij na een klein kwartiertje het erf verlieten, stond dat winkelvrouwtje ons met enkele van haar kinderen nog lang na te zwaaien. En dat noemen wij dan de echte Brabantse gastvrijheid voor de vuist weg. Want hartelijker kan het niet!! Deze lunchtijd had ongeveer een uurtje in beslag genomen en het was tegen twee uur toen we onze tocht voortzetten.

Al gauw hadden we het dorp Heesch achter ons liggen. Langs onze route stonden hier en daar enkele kleine boeren-woningkjes op ongeveer een kleine honderd meter van elkaar. Daar tussen lagen vaak korenakertjes waarvan het koren al reeds gemaaid was. Hier en daar lagen zo te zien, soldaten begraven.

Dit merkten we op aan de vers opgeworpen zandheuveltjes in of langs zo'n akker. Deze waren ook te zien langs de weg in een berm, maar ook wel in een groente-of bloementuintje. Iets van de weg verwijderd lag een graf van een Spitfire-piloot aan de rand van een aardappelveldje. Dat was de aanduiding op het witgeschilderde houten kruis dat op het graf stond. Een zeer tragische aanblik is dat als je dat ziet en je realiseert je dat daar een mens onder begraven ligt. Dan trekt alle opgewektheid uit je lichaam op zo'n moment en je vraagd dan jezelf af, - Waarom ligt die soldaat, die mens daar begraven en waarom ik niet! Is die soldaat, deze mens alleen maar geboren om hier te moeten sterven? - Dat zou toch werkelijk de grootste waanzin wezen als dat waar is. En toch, als men daar mee geconfronteerd wordt met zulke situaties krijgt men het vermoeden, dat deze wereld al heel lang waanzinnig te werk gaat!!.....

Inmiddels waren wij Heesch al weer een eindje voorbij en het landschap kreeg geleidelijk een ander aanzicht. Het agrarische karakter werd minder, dat maakte plaats voor het boslandschap. Maar ook daar stonden totaal uitgebrandde legervoertuigen langs de weg en waren daar ook weer graven te zien van gesneuvelde militairen, soms langs een bosrand of zo maar langs de weg in de grasberm.

Links van de weg die wij gingen, voorbij een boslaan, stond een kapotgeschoten Engelse tank, scheef langs de weg, blijkbaar aan de kant geschoven, half in een ondiepe sloot. Daarbij lagen enkele, tamelijk vers gedolven graven van soldaten die daar bij een gevecht gesneuveld waren.

De bossen die wij naderden bestonden eerst uit sparrebomen en oude dennen. Wat verderop lagen enkele bossen met tamelijke hoge eiken, met veel onderbegroeiing, zoals lage dennetjes, vlier en sporkenhout, dus eigenlijk heel geschikt voor ons allen, om er boodschappen te gaan "doen", al was het geen winkelcentrum...! Maar de lezer(es) begrijpt wel wat ik hier bedoel.

Het was daar een heel goede gelegenheid voor een sanitaire stop. En de meesten van ons maakten daar dan ook gretig gebruik van. Eerst konden de vrouwen "Hun gang " gaan, daarna het mannelijk gedeelte van onze karavaan.

We hadden daarvoor de winkeliersvrouw niet om lastig willen vallen, omdat zij ons toch al zoveel geboden had.

Het was weer even een klein oponthoud, maar zulke handelingen waren niet altijd uit te stellen, want dan liep men de kans er later veel last van te zullen ondervinden.

Daar had echter onze groep wel terdege rekening mee gehouden en ieder op zijn of haar beurt had de gelegenheid gekregen om even rustig het dichte bos in te gaan.

Toen een ieder van het boodschappen doen terug was, gingen we in een rustig tempo weer verder, op weg naar Uden. Maar eerst moesten we Nistelrode nog passeren en dat was en is nog steeds, een echt typisch Brabants dorp.

Dat lag nog ongeveer drie kilometer verderop, dus nog wel ruim een half uur lopen onder onze omstandigheden met vier oudere mensen. Alhoewel er echter bij die ouderen deze dag nog geen klacht over hun lippen gekomen waren.

Een ieder van hen wist uit ervaring natuurlijk heel goed dat in zulke bijzondere situaties, de laatste loodjes het zwaarst wegen. En dus hadden zij deze lange voettocht bijzonder goed vol weten te houden, zonder enig geklaag, gemeier of gemor.

Iets verder, links van de weg, was de ingang naar het vluchtelingenkamp van Nistelrode, dat iets van de weg af lag.

Daar werden groepen vluchtelingen in ondergebracht voor één of enkele dagen, om daarna verderop getransporteerd te worden naar andere streken van Noord-Brabant of zelfs naar ons buurland België. Eigenlijk was het dus een doorvoerkamp dat in die tijd een niet al te beste naam had, zoals wij later hoorden vertellen. Honden die daar zo maar los liepen, deden vaak hun behoeften in het stro van de tenten waar de evacue's in moesten slapen, of ze beurden hun poot op en besproeiden dan de tent waar ze langs liepen. Dus was het heus niet zo aantrekkelijk om daar te moeten bivakkeren. En voordat men het weer ging verlaten werd iedereen ontluisd met DDT-poeder. Met een soort spuit spoot men die poeder in de mouwen van jassen en mantels en in de broekspijpen. Maar om dat wij op eigen gelegenheid gingen evacueren, hebben wij met die handelingen gelukkig nooit te maken gehad!

Nadat wij dat kamp voorbij gegaan waren, stond rechts een uitkaar gevlogen Engelse jeep en daar naast lagen de bemanningsleden begraven, dat was tenminste onze conclusie. Allemaal stille getuigen van de bloedige strijd die daar gestreden was.

Langzaamaan naderden we het dorp Nistelrode. Dit was veel minder door oorlogsgeweld getroffen dan het vorige dorp Heesch.

Via een grote bocht naar rechts en daarna naar links liepen wij regelrecht het centrum van het dorp in, waar ook een kerk staat. We passeerden enkele winkels en een klein pleintje links van ons, met een flink dorpscafé-restaurant.

Nadat we nog een eindje doorliepen kwamen we bij een haakse bocht naar links, tamelijk dicht bij de kerk.

Onderweg naar Uden verlangden de ouderen onder ons, de laatste etappe mee te kunnen rijden met iemand, want ze voelden zich op het laatst toch wel enigszins moe worden, maar ja, met wie? Soldaten mochten van de legerleiding geen burgers mee laten rijden of vervoeren. En van juist dát vervoer waren de wegen druk bezet. Dus die kans was helaas verkeken. Toch bleven we goed uitkijken naar een eventuele burger, die toevallig de richting van Uden uit moest voor één of andere boodschap.

In de bocht naar links namen wij de richting naar Uden. Dat was ongeveer zeven kilometer en of men dat moest lopen, of dat men daarheen met iemand mee kon rijden, dat was een heel verschil. Nauwelijks waren wij daar linksaf gegaan, of wat zagen wij daar??? Juist, goed geraden! Links van de weg werd door een man een flinke luxe personenauto uit een garage gereden, die buiten gekomen even stopte om de garagedeuren dicht te doen.

Vader zag dat ook en liep er meteen heen en zoals hij later aan ons vertelde had hij aan die man gevraagd: "Gaat U misschien toevallig de richting uit naar Uden, meneer?" Deze had een weder-vraag aan vader gesteld en vroeg: "Waarom vraagt U dat?"

Toen had vader geantwoord: "Wij staan daar bij elkaar op de weg en we zijn vluchtelingen uit de Betuwe. Wij zijn nu op weg naar Uden, onze eindbestemming. Er zijn echter vier oudere mensen bij waaronder ikzelf, die onderhand moe zijn geworden, want vanochtend zijn we al om acht uur uit Macharen vertrokken hierheen en dat is een hele lange voettocht geweest.

Kunnen wij voor geld en goede woorden misschien met U meerijden?" Had vader vriendelijk gevraagd.

"Dat zal wel kunnen denk ik.. U kunt alle vier wel bij mij in de auto. Goede woorden hebt U al reeds gesproken, maar geld wil ik hiervoor niet hebben. Roept U de anderen maar, dan kunnen we wegrijden." zo sprak de man van de auto.

Toen wenkte vader in onze richting, dat moeder en het echtpaar Bongers uit Bemmelen konden komen. Dat was dus een meevaller!! Even later reed de auto weg uit Nistelrode in de richting Uden, onze uiteindelijke eindbestemming.

De anderen, waaronder ook mijn broer en ik, reden er met hun fiets achteraan, maar na een kort ogenblik was de auto al uit ons zicht verdwenen.

De weg naar Uden was tamelijk recht met hier en daar een flauwe bocht en vooral links van ons lagen enkele bossen. Ook zagen we dat er op een stuk bouwland, waar spurrie verbouwd was, een nog jong meisje, dat aan het koeien hoeden was. Verderop, ook links, deed dat een schooljongen. Hij liep met twee melkkoeien in een brede grasberm langs de weg.

Dat was voor ons een echt Brabants tafereel en dat riep blijkbaar meteen de sfeer op die er over geheel noord-Brabant hing. Dat Pastorale aanzicht over dat glooiende landschap en dan al die rust die het uitstraalde.....!

Wij vonden dat in ieder geval een zeer interessant gezicht, een ander keek en zag zoiets misschien nog niet eens. Maar ja, zien is een gave, kijken is echter een kunst!

In de verte zagen we de kerk van Uden staan met haar twee torenspitsen; trots pronkten ze boven alle geboomte en gebouwen uit. Toen we uiteindelijk Uden binnen reden, bleek dat meteen al een flinke grote plaats te wezen met veel lindebomen in de straten. Al heel gauw zagen wij de auto, waar de ouderen onder ons in meegereden waren, van de man uit Nistelrode.

Deze was bij een klein gagagebedrijf gestopt en de ouderen zaten al binnen op een stoel toen we daar arriveerden. Wij kregen allemaal een heerlijke kop warme thee die er in ging als koek.

Daar knapten we wel van op want moe waren we wel.

Vader keek er echt van op en wij trouwens ook, dat moeder nog zo fit was na zo'n lange voettocht, want moeder had voorheen vaak last van zere voeten als ze een eind gelopen had.

Zelf was ik reuze blij dat we eindelijk het eindpunt bereikt hadden, want als één onder ons zere voeten gelopen had was ik dat op dat moment wel. Dat had ik niet zo laten merken onder het lopen, maar toen we in Nistelrode kwamen kon ik bijna geen pas meer maken, zo brandden mij toen de voeten.

Maar dat was eigenlijk ook wel te begrijpen want het waren nieuwe Engelse soldaten-schoenen die ik de vorige week in Puiflijk van een Engelse militair gekocht had. En dan daar meteen zo'n lange voettocht mee te lopen, is het begrijpelijk dat men dan branderige voeten krijgt. Want het leek echt, of beide voeten in brand stonden.

Na een half uurtje stonden we op om te proberen om voor ons allen een evacuatie-adres te vinden. Maar eerst moesten wij ons gaan aanmelden op het gemeentehuis.

We bedankten de mensen van het garagebedrijf voor de thee en liepen daarna verder tot enkele tientallen meters vóór de weg-splitting. Frans de Wuffel en Volkers gingen ons aanmelden en wij, de overigen, hebben daar zolang gewacht en op een muurtje gezeten vóór een huis, dat naast de woning van mulder Jetten stond.

Na enige tijd kwamen de Wuffel en Volkers terug van het gemeentehuis. Ze waren in gezelschap van een persoon van de Binnenlandse Strijdkrachten, die ons naar een aangewezen evacuatie-adres zou brengen en dat was bij de familie H.A. van Mil, brood-en banketbakker, aan de Kapelstraat.

Wij waren het laatst aan de beurt, want ons evacuatie-adres was het verst verwijderd vanaf de plaats waar we enige tijd gewicht hadden. Dus moesten we enkele honderden meters terug lopen. Onderwijl werden de anderen op andere adressen bezorgd en toen waren wij aan de beurt.

We moesten nog iets verder doorlopen en kwamen al gauw bij het opgegeven adres van de familie van Mil.

De persoon die ons daar bezorgen moest, belde aan en een mevrouw kwan aan de deur. Zij bleek Mevrouw van Mil te zijn.

De persoon die ons bracht wees in onze richting en zei :

"Mevrouw van Mil, hier is een gezin dat uit de Betuwe gevlucht is voor de oorlogshandelingen in hun naaste omgeving. Ik heb van de gemeente opdracht gekregen deze mensen bij U te brengen om ze onderdak te verschaffen."

Die mevrouw stond even verbouwereerd in onze richting te kijken en vroeg toen : " Weet U wel zeker dat U hier moet wezen? Is hier geen vergissing in het spel?"

"Nee mevrouw, ik moest deze mensen begeleiden naar het gezin van H.A. van Mil, aan de Kapelstraat en dit is het juiste adres, niet beter te weten." zei de man.

"Hoe zijn ze bij de gemeente op het idee gekomen om hier bij ons vluchtelingen te brengen, die wij onderdak moeten verschaffen? Wij hebben daar toch immers helemaal geen ruimte voor. Maar ik zal dit probleem even aan mijn man overbrengen, dan kan hij even met U overleggen hoe wij dit op moeten lossen!" zei die mevrouw. Zij ging even weg en kwam een moment later met haar man terug. Hij deed verder het woord en vroeg: " Hoe krijgen ze het bij de gemeente bedacht dat wij deze mensen in huis moeten nemen? Daar is ons huis toch niet geschikt voor. Waar moeten we de ruimte vandaan halen om deze mensen te kunnen herbergen? Dus laten de heren van de gemeente dat maar uit hun hoofd zetten en moet U die mensen maar op een ander adres brengen waar meer ruimte is dan hier bij ons!" zei van Mil op een niet zo vriendelijke manier van spreken.

Ondertussen was er nog een man uit het gezin bij komen staan en dat bleek al gauw een broer van van Mil te zijn, die als Martien werd aangesproken en hij voegde er ook nog enkele woorden aan toe en zei : " Ik had gedacht dat ze bij de gemeente verstandiger waren. Hoe hebben ze kunnen besluiten dat wij hier Evacue's onderdak moeten verschaffen. Daar is hier bij ons absoluut geen ruimte genoeg voor en we kunnen deze mensen toch ook niet bij de varkens in de schuur leggen. Ik begrijp best dat het voor die mensen heel moeilijk wordt om onderdak te weigeren, want het gaat inmiddels al flink regenen." Aldus Martien van Mil.

Maar de man die ons daar gebracht had, dacht er blijkbaar toch wel heel anders over, hij deed een stap naar voren, wees in onze richting en zei: "Ja, net wat U zei, het weer wordt er niet beter op en daarom moet ik het kort maken. Ik heb op het gemeentehuis orders gekregen om deze mensen hier bij U te brengen. Dit is een opdracht die ik te vervullen heb.

U moet deze mensen op dit moment opnemen in Uw huis, al is het maar voor de komende nacht. Al bent U klein behuisd, dan moet er maar ruimte gemaakt worden, al is het in de woonkamer en daarmee is deze zaak voor mij afgehandeld! Besloot hij. Toen groette hij ons allen en ging in de richting terug vanwaar hij met ons gekomen was. En hij liep flink door, want het ging steeds harder regenen, dus werd het voor ons ook tijd dat we binnen konden gaan. De familie van Mil deed een stap terug. Van Mil zei toen:

"Komt U dan maar binnen mensen, U kunt het ook niet helpen dat de situatie zo is op dit ogenblik. Wij hebben zelf ook al niet zo veel ruimte, want we hebben vier kinderen en ook nog hulp in de huishouding die hier voor dag en nacht in dienst is. Daarom kunnen wij niet begrijpen dat de gemeente jullie bij ons laat brengen.

Gaat U maar in de kamer dan kunt U daar eerst eten, want daar zult U zo langzamerhand wel trek in gekregen hebben?"

Hij ging ons voor en liet ons toen in de huiskamer, zelf gingen zij de keuken in.

Een ogenblik later kwam mevrouw van mil met een theeblad de kamer in waarop een theepot stond en vier kopjes.

Toen dekte zij de tafel met een mooi ontbijtlaken, zette de kopjes en de theepot neer en ging meteen de kamer weer uit. Direct daarna kwam ze terug met een grote broodschaal waarop gesneden rozijnenbrood, wittebrood en een aantal gesneden schijven cornetbeef lagen en het zag er heel aantrekkelijk uit.

"Zo mensen, als jullie trek hebben kun je aan tafel gaan, je mag nemen waar je zin in hebt. Er is genoeg dus hoeft je niet op een snee brood te kijken. Zo dadelijk kom ik nog iets brengen. Er zit echte thee in de pot, dus geen surrogaat. Ik wens jullie smakelijk eten", zei ze. Toen verliet zij de kamer.

Wij gingen aan tafel en toen merkte vader op: "Het ontvangst was heus niet zo hartelijk, maar wat er voorons op de tafel staat ziet er goed uit".

Er lag ook nog eigengemaakte leverworst en kaas bij en de boter die we op ons brood smeerden bleek echte roomboter te zijn.

Tegen het einde van de broodmaaltijd kwam van Mil zelf de kamer in en had een pannetje bij zich dat hij bij ons op de tafel zette en keek ons toen aan en hij zei:

"Als jullie nog meer lusten, hier heb ik nog een portie drooge gekookte rijst, dat heb ik van de Engelse kok gekregen die hier bij ons het eten kookt voor de soldaten. Dus je kijkt maar wat je er nog van lust." Hij verliet toen de kamer weer.

Het gezin zat blijkbaar in de keuken, daar hoorden we druk praten door de kinderen.

Een ogenblik later kwam mevrouw van Mil de kamer weer in en begon de tafel af te ruimen, waar moeder haar behulpzaam was.

Van Mil kwam ook nog even bij ons en vroeg of we genoeg gegeten hadden, anders konden we nog wel meer krijgen. Maar daar bedankten we toch voor want we hadden ruimschoots genoeg gehad.

Nadat alles opgeruimd was kwamen de kinderen ook de kamer in. Drie jongens en een meisje. Piet was de oudste ongeveer 10 jaar, dan Jan die acht was, Beppie het meisje, was zes en de jongste dat was Harrie. Die was meteen al goed bevriend met vader, ja onze vader wel te verstaan, want zo jong als hij was kwam hij meteen bij vader staan met een spel kaarten.

"Zullen we zo een spelletje kaarten Opa", vroeg hij.

"Nee Harrie vanavond niet, wij willen eerst wel graag een poosje met deze mensen praten, dan weten we tenminste het één en ander van elkaar," zei van Mil. "We willen natuurlijk wel weten wie jullie zijn en waar jullie vandaan komen"? zo ging hij verder en keek daarbij in onze richting.

"Maar ik wil eerst wat van ons zelf vertellen. Ik heet Harrie, net als mijn jongste zoon en mijn vrouw hier heet Riek en van haar eigen heet zij van der Putten. We hebben vier kinderen, zoals je ziet. Wij zijn Katholiek van geloof, dat is hier in Noord-Brabant het meest voorkomende geloof en dat we hier een bakkerij met winkel hebben zullen jullie wel opgemerkt hebben door de winkelbel die regelmatig klingelde.

Maar wat ons ook interessert is, hoe jullie heten en waar je eigenlijk vandaan gekomen bent toen jullie moesten gaan vluchten. Want hier in Uden is het ook enige tijd erg rumoerig en ook wel gevaarlijk geweest?"

"Wij heten Jansen, mijn vrouw heet met haar achternaam Spee. Zelf heet ik Arnoldus, mijn vrouw Elisabeth. Dit zijn onze zonen Piet en Benjamin, hij is wel de jongste, vader wees naar mij, maar niet de kleinste. Mijn vrouw is vier jaar jonger dan ik en hoop met oudjaarsdag zeventig te worden.

Van huis uit zijn wij Ned. Hervormd, maar door invloeden van buitenaf is daar een kentering in gekomen.

Wij hebben de laatste jaren ons bestaan gehad vanuit de agrarische sector. We woonden in Driel in de Betuwe." zei vader.

"Zo, nu weten wij tenminste een beetje van elkaar, dat praat wat makkelijker. Maar voor dat we daar mee verder gaan moeten we samen eerst even voor jullie slaapgelegenheid gaan zorgen, want die moet in orde gemaakt zijn voordat het tijd wordt om te gaan slapen.

Daarvoor zullen we de slaapkamer van de jongens moeten ontruimen, dan kan die voor jullie in gereedheid gebracht worden!" Zo stelde van Mil voor.

"Als jullie even (hij wees naar Piet en mij) bij onze burens van Lanen, wat stro willen halen om op te slapen, hebben wij in die tijd de kamer van de jongens wel leeg gemaakt." zei van Mil en stond toen op om met dat karweitje te beginnen. Vader ging met hem mee om te helpen bij het ontruimen van de slaapkamer. Moeder ging toen met de vrouw van van Mil mee naar de keuken om te helpen met de afwas.

Piet en ik trokken onze jassen aan want het was in de avond gaan regenen.

Via de keukendeur konden we achter het huis komen en vandaar gingen we buitenom naar de burens, de familie van Lanen, die er een boerderij en een café op na hielden.

Wij vertelden wie we waren en in welke situatie we verkeerden en vroegen toen om een paar bossen stro, waarop vier personen zouden kunnen slapen. We vertelden toen dat we die avond bij de familie van Mil gebracht waren als evacue's .

We kregen voldoende stro om er een dikke laag van te kunnen maken. En toen vroeg van Lanen: " Hebt ge zo genoeg, want ge moet zorgen dat ge vannacht de botten niet zeer ligt, anders moet ge nog maar wat stro meenemen!"

Maar dat was niet nodig, hij had ons voldoende gegeven.

"Van Mil zei dat U met hem maar af moest rekenen." zei Piet.

" Ja dat komt wel goed jongens en wat vannacht betreft, slaap maar lekker. Want stro is wel harder dan een bed van veren, maar veel gezonder." zei van Lanen en gaf ons de bossen stro onder de armen.

Terug bij van Mil droegen wij het stro heel voorzichtig naar binnen, want we wilden er direct geen knoeiboel van maken.

De slaapkamer van de jongens was inmiddels al leeg gehaald zodat we het stro meteen op de vloer konden uitspreiden.

We hadden ruimschoots genoeg, zodat we onze botten niet zeer zouden liggen, zo als van Lanen dat noemde.

Er kwam een dikke laag op de vloer te liggen, dus zouden we het komende nacht niet koud krijgen binnenshuis, we hadden immers zelf ook nog wollen dekens bij ons.

De familie van Mil gaf nog zo lang een paar hoofdkussens.

Kijk kijk. dat maakte het geheel nog aantrekkelijker ; wat zouden we die nacht heerlijk slapen. Alleen was het jammer dat het voor één nacht was, want we hadden wel begrepen dat deze familie eigenlijk geen ruimte genoeg bezat om evacue's volledig onderdak te kunnen verschaffen. Nou ja, daar zouden we ons die avond maar niet bezorgd over maken, morgen zouden we wel verder zien!

Nadat alles in de slaapkamer geregeld was gingen we de huiskamer weer in en hebben daar die avond nog lang zitten praten over evacueren, de oorlog in het algemeen en de uiteindelijke bevrijding, die echter nog wel enige tijd op zich zou laten wachten. 't Was al tamelijk laat die avond toen we gingen slapen. En al lagen we dan ongeveer vijfenveertig kilometers van huis, bij vreemde mensen, maar toch hebben we die nacht nog bijzonder goed geslapen. Heel goed zelfs, maar wij hadden die dag ook wel een lange voettocht gemaakt en dus de hele dag in de buitenlucht vertoefd, dus geen wonder dat we goed sliepen.

Toch waren wij de volgende ochtend, toen het licht begon te worden, nog tamelijk vroeg wakker. We bleven echter nog enige tijd rustig liggen. Het was die dag 1 november, dus was het voor Katholieke mensen een zondag.

Woensdag 1 november 1944.

Ons werd in de vroege ochtend even een goed bericht verteld, na het ontbijt en dat hield in, dat wij die dag niet weg hoefden te gaan. Omdat het een Katholieke zondag was wilde van Mil en zijn vrouw niet hebben, dat we die dag op zoek moesten gaan naar een ander evacuatie-adres. Dat vonden we een meelevend gebaar.

Toen we nog een ogenblik bleven liggen die ochtend, praatten we nog even zachtjes met elkaar. Moeder maakte de opmerking : " Dus als ik het goed begrepen heb moeten wij vandaag weer opnieuw op zoek gaan naar een ander evacuatie-adres. Want de man die ons hier bracht stelde op het laatst voor, toen de familie van Mil daartegen bezwaar maakte, dat ze ons toch moesten ontvangen, "Al is het dan maar voor de komende nacht!" Maar van Mil gaf dáár toen geen antwoord op. Als we over een ogenblik worden geroepen voor het ontbijt, kunnen wij daarna ons bezit weer bij elkaar pakken. Dit is allemaal dubbel werk, daar hadden ze bij de gemeente ook rekening mee moeten houden.

Die dachten blijkbaar,- dat zullen ze daar bij Van Mil onder el-
kander wel regelen. Maar hebben er niet aan gedacht dat zoiets
emotie"s opwekt.-

Toch is het jammer weer weg te moeten, want we hadden ons in de-
ze situatie hier best in kunnen schikken. Het is niet anders, we
zien wel als het zover is. Misschien vinden we al gauw weer een
ander adres waar men ons wil opnemen." Dacht moeder.

"Er is nu eenmaal niets aan te doen, dit zal ook wel weer gere-
geld worden, al weten wij nu nog niet hoe!" zei vader.

We hoorden een deur open en dicht doen, er was blijkbaar iemand
opgestaan, want even later hoorden we dat de WC doorgespoeld
werd en hoorden we van Mil en zijn vrouw praten met elkaar.

We bleven nog een ogenblik liggen, maar toen stond Piet op en
keek op het zakhorloge van van vader dat op het nachtkastje lag.

" Het is kwart voor negen, ze zullen daar nu ook wel opstaan. Ik
ga al vast even naar buiten om te zien wat voor weer het is.
Want als het nog regend, is dat niet zo aangenaam, als we op
zoek gaan naar een ander evacuatie-adres". zei hij.

Via een zij-porttaaltje kon men vanuit de slaapkamer buiten komen.
Ik vond dat ik lang genoeg geslapen had, want zelf was ik nooit
zo'n uitslaper geweest, dat vond ik jammer van de kostbare tijd
van mijn leven, dus stond ik ook op, kleepte me aan en ging mijn
broer achterna. Die zag ik buiten lopen op het erf achter het
woonhuis. Naar achteren lag een grôte tuin met bessestruiken en
fruitbomen. Rechts op het erf stond een grote bakkerij, vrij van
het woonhuis, gescheiden door een ruimte van ongeveer 4 meter.
Geheel links stond een schuurtje op het erf langs de erfscheiding.
En tussen dat schuurtje en het huis was een houten poort, waar-
door men op de Kapelstraat kon komen.

Van Mil had ons blijkbaar al horen praten en kwam vanuit de keu-
ken naar buiten, hij zei : "En heeft de familie Jansen vannacht
goed geslapen?"

Piet Antwoordde : " Ja en of, daar hebben we helemaal geen moeite
mee gehad en onze ouders ook niet."

"Gelukkig dan maar, dat het is meegevallen. Als jullie je wilt
wassen kun je in de bakkerij terecht, de deur is open en meteen
links is een grote wasbak met warm en koud water, dus wat wil je
nog meer? zei van Mil.

Dat wisten we dus ook weer en gingen even naar binnen om zeep en
handdoeken te halen en vertelden onse ouders waar zij zich kon-
den wassen, voor zover dat natuurlijk mogelijk was.

Dus gaven wij ons een flinke wasbeurt en daarna onze ouders.

Wij waren klaar met de wasbeurt en gingen naar buiten en op dat zelfde moment kwam van Mil juist naar buiten om te kijken of wij al klaar waren. Hij vroeg : " En heeft de familie zich al wat opgefrist ? " Waarop moeder antwoordde : " Ja hoor, we hebben ons hier heerlijk kunnen wassen ".

" Mooi zo, komt U dan maar mee naar binnen, want in de kamer staat het ontbijt al op jullie te wachten ".

Hij liet ons de kamer ingaan en bleef zelf in de keuken en zei : " Wij wensen jullie smakelijk Eten. Want na die lange tocht van gisteren zal het best weer smaken. "

In de kamer stond de tafel al weer royaal gedekt voor ons. Op de broodschaal lag een stapeltje gesneden rozijnenbrood, wittebrood, kaas en cornetbeef netjes aan plakjes gesneden. Er stond ook een pot met echte thee en weer een schaalje drooggekookte rijst.

Moeder, als een echte theeleut, pakte meteen de theepot beet en schonk onze kopjes vol, dat rook heerlijk.

Toen ging opeens de deur open en verscheen de vrouw van van Mil. " Hier heb ik ook nog een potje heerlijke abrikozenjam. Die dát graag lust op de vroege morgen, kan nu dus terecht. Eet smakelijk ". zei ze en weg was ze weer, de keuken in.

Even daarna zaten we heerlijk van al dat lekkere voedsel te genieten, toen vader opeens deze opmerking maakte :

" Jammer toch dat wij hier vandaag weer vandaan moeten. We hebben hier vannacht bijzonder goed geslapen en hebben ook al ondervonden dat het eten hier prima is verzorgd. Het lijkt wel een hotelkamer, met zo'n uitgebreid ontbijt voor je! "

" Ja zeg dat wel, beter hadden wij het hier niet kunnen treffen maar hoe zullen wij het bij een ander vinden als we weer een ander adres gevonden hebben voor onze resterende evacuatie? " Was de vraag waar moeder zich op dat moment mee bezig hield. Zij vond het heus geen prettige gedachte, om weer opnieuw naar een evacuatie-adres te moeten gaan zoeken.

Het ontbijt had heerlijk gesmaakt, maar er was nog wel heel wat van overgebleven.

En terwijl wij met elkaar nog wat na zaten te praten, kwam van Mil de kamer in en een moment later ook zijn vrouw.

" Mogen wij er een ogenblik bij komen zitten familie Jansen? " vroeg van Mil en hij was zo te zien in een opgewekte sfeer.

" 'T Is jullie eigen huis, dus waarom zou dat niet mogen! " zei vader en vond het vreemd dat van Mil dat vroeg, maar vader vertelde later, dat hij aanvoelde wat van Mil wilde zeggen en dat bleek even later ook inderdaad zo te wezen, want hij zei :

" Wij willen even met jullie praten over wat er gisteravond afgesproken werd toen U hier gebracht werd. "

Die man van de gemeente zei op het laatst, dat wij jullie in ieder geval voor de komende nacht onderdak moesten verschaffen. Als er geen ruimte was, moesten wij jullie dan desnoods maar in de kamer laten slapen en hoe wij dat daarna zelf wilden regelen, daar had hij dan geen boodschap aan. Wij hebben het toen zelf even geregeld en hebben toen zelf een oplossing gevonden. Na informatie bleek het jullie heel goed bevallen te zijn.

Maar mijn vrouw en ik zijn nu van mening, dat jullie denken dat het maar alleen voor deze nacht geweest is en dat jullie hier nu weer weg moeten om vandaag een ander evacuatie-adres op te gaan zoeken. Is dat zo, of hebben wij ons daarin vergist?" Vroeg van Mil. Zijn vrouw vroeg toen nog: "Of hebben jullie de spullen al weer ingepakt?"

"Nee, zover zijn we nog niet gekomen, maar we waren dat net wel van plan te doen, voordat U beiden binnen kwamen. Waarom wil U dat weten?" vroeg vader.

"Dat zullen we hier even naar voren brengen, want mijn vrouw en ik hebben er inmiddels over nagedacht en wilden dit even zeggen omdat wij vandaag zondag hebben, want het is 1 november dus Allerheiligen, maar dat zal jullie wel bekend zijn.

Wij vonden het zelf een beetje sneu als jullie vandaag langs de weg moesten lopen om een ander evacuatie-adres op te gaan zoekem.

Jullie hebben vannacht hier goed gelegen en geslapen, dus zouden wij zeggen, als jullie dat tenminste ook willen, blijf dan vandaag en ook vannacht nog maar hier, dan kunnen we morgen nog bekijken wat we zullen doen. Hoe vinden jullie dit voorstel?"

Vroeg van Mil.

"Nou, als dat geregeld zou kunnen worden, zouden wij dit zeer op prijs stellen en waarderen." zei vader opgewekt.

"Dan maak het je gemakkelijk en ga er voorlopig maar eens rustig bij zitten. Want zoals jullie ons vertelden hebben jullie gisteren bijna de hele dag gelopen. Dan is deze dag er zeer geschikt voor om eens goed uit te rusten." Raadde van Mil ons aan.

Na dit gesprek ging zijn vrouw de kamer uit, maar van Mil bleef nog even zitten en praatte nog wat met ons over de oorlogssituatie. Zij hadden in Uden ook nog wel zo het één en ander meegemaakt, voordat zij van de Duitsers verlost waren, die zich of terug trokken naar het frontgebied oostelijk van de Maas in Noord-Limburg, of gevangen genomen waren door de Engelsen.

Een kort ogenblik later kwam mevrouw van Mil terug met een theeblad vol kopjes en een pot met heerlijke dampende koffie. Die hebben wij toen gezamenlijk met ons zessen opgedronken en inmiddels elkaar over en weer interessante belevenissen verteld.

Nadat we rustig en gezellig onder elkaar koffie gedronken hadden ging van Mil met zijn vrouw naar de kerk. Moeder beloofde de kopjes ondertussen te zullen afwassen in die tijd en voorbereidingen te maken voor de warme maaltijd van die middag.

Vader stelde ons toen de vraag, mijn broer en ik wel te verstaan, of wij er wat voor voelden om een kotte wandeling door Uden te gaan maken, want hij wilde er toch graag even uit.

Daar stemden wij meteen mee in en even later liepen we al in de richting van de standerdmolen, die langs de westzijde van Uden staat. We ontmoetten daar in die omgeving ook nog enkele dorpsgenoten uit Driel, die daar in de buurtschap "Het Moleneind" geëvacueerd waren.

Toen wij na onze wandeling terug kwamen was moeder en de vrouw van van Mil al druk bezig met het gereed maken van de warme maaltijd, bestaande uit bloemkool met gebraden gehakt, gestoofde peren en griesmeelpudding met bessensap na.

Dat was dus wel iets anders dan wat we die vorige dag gegeten hadden als middagmaal, dat was toen brood met jam, maar we hadden gelukkig geleerd ons aan te passen en dan valt niet gauw iets tegen; dus toen ook niet.

Doch dit was daar bij vergeleken een volledige traktatie. Het smaakte overheerlijk, een restaurant zou het niet smakelijker af hebben kunnen leveren.

En de broodmaaltijden van 's avonds en die van de volgende ochtend waren ook weer goed verzorgd. Maar die van de volgende ochtend bevatte geen rozijnenbrood meer. Dat at de familie van Mil alleen maar op zon- en feestdagen; dat moest dus als een extraatje beschouwd worden en daar was natuurlijk niets van te zeggen.

De volgende ochtend kregen wij ons ontbijt niet meer in de kamer opgediend maar in de bakkerij. Daar was volop ruimte voor en het stond al klaar op een tafel.

Van Mil bracht ons er heen en wees aan waar we konden plaatsnemen en wenste ons smakelijk eten.

Even later kwam hij terug bij ons en had acht schijven (plakken) cornetbeef bij zich die hij van de Engelse kok gekregen had, die voor ons bestemd waren, zoals de kok er bij gezegd had.

Van Mil kwam even bij ons zitten terwijl wij aten en hij vroeg: "Hebben jullie het hier nogal naar de zin, of had je het anders gedacht?"

Daar mochten wij natuurlijk in geen geval over klagen en vader zei toen naar waarheid: "Waar zullen wij het beter krijgen als wij vandaag een ander evacuatie-adres gevonden hebben? Dat kan niet beter en het hoeft ook niet."

"Ik ben werkelijk blij dat jullie daar tevreden over geweest zijn, want ik wilde jullie juist een nieuw voorstel doen." Zei van mil.

"En wat is dat voor een voorstel?" vroeg vader.

"Gisteren heb ik hier in Uden met enkele mensen een gesprek gehad en zij vertelden, dat er vanuit Groesbeek en omgeving heel wat vluchtelingen deze kant uit zullen komen. In Nistelrode waren er ook al gearriveerd evenals in het dorp Zeeland en Volkel. Dus kunnen wij hen elk moment ook in Uden verwachten.

Eigenlijk zouden jullie vandaag hier weer vandaan gaan omdat wij over te weinig ruimten beschikken om evacue's te kunnen herbergen. Maar in de tijd dat jullie hier zijn en al heel wat met elkaar gesproken hebben, zijn we onderling al zo het één en ander te weten gekomen betreffende de hoedanigheid en mentaliteit. In het leven moet men zich heel vaak aan kunnen passen en dat hebben jullie al reeds bewezen, dit goed te kunnen.

Als wij jullie vandaag weg laten gaan, is de kans heel groot dat wij er spoedig anderen voor in de plaats kunnen verwachten.

Wij weten nu al een beetje wie en wat jullie zijn.

Maar dat weten we nog helemaal niet van degenen die wij kunnen verwachten binnenkort.

Is het bij toeval een gezin met kleine kinderen, is het geen mooi vooruitzicht voor ons met een winkel en bakkerij. Op dit moment weten wij wel wat we hebben, maar niet wat we zullen krijgen. Daarom willen mijn vrouw en ik jullie een voorstel doen.

Voelen jullie er iets voor om vanaf vandaag hier te blijven in plaats van hier weg te gaan, of zien jullie er meer in om toch maar een ander evacuatie-adres op te gaan zoeken.

Of het één, of het ander wilden wij nu graag weten. Als jullie hier willen blijven ga ik straks naar het gemeentehuis om jullie voorlopig hier in te laten schrijven, want dat ben ik dan verplicht als er mensen bij ons voor een onbepaalde datum bij ons inwonend zijn. Dus hangt het er nu van af hoe jullie daar tegenover staan?" vroeg van Mil ons.

"Wat mij persoonlijk betreft wil ik voorlopig graag hier blijven, maar de vrouw en de jongens moeten dat natuurlijk ook willen!" zei vader en ik merkte dat hij dat graag wou.

Moeder had daar ook geen moeite mee, ze zei: "Ik wil hier ook liever blijven, dan weer weg te moeten gaan en maar afwachten waar we terecht komen. Ik voel me hier al helemaal thuis."

"En hoe denken jullie er over jongens?" Wilde van Mil weten.

"Wij zijn hier netjes behandeld, slapen doen we hier uitstekend en het eten en drinken dat we genuttigd hebben was ook prima, dus zou ik zeggen, laten we maar hier blijven." vond Piet.

"Mijn mening komt zo'n beetje overeen met die van mijn ouders en broer. Want als men bij een bakker geëvacueerd is zal men niet zo gauw honger hoeven te lijden, dus ben ik heel blij dat we hier kunnen blijven", was mijn antwoord.

"Kijk eens aan, die houdt er een duidelijke mening op na, daar hoeft niets meer aan toegevoegd te worden", vond van Mil, "en ik en mijn vrouw zijn er ook mee tevreden. Nu staan wij niet meer zo lost/vast tegen-over elkaar".

"Dat vinden wij ook, want 't is heus niet zo aantrekkelijk als men van het kastje naar de muur moet lopen om een ordentelijk evacuatie-adres te vinden, dus ben ik heel blij met dit besluit" voegde moeder eraan toe.

"Dat kan ik mij ook heel goed voorstellen als we de rollen omkeren. Maar dan ga ik vanmiddag naar het gemeentehuis om jullie daar te laten inschrijven. Als dat achter de rug is, hebben jullie voorlopig tenminste een vaste woon-en verblijfplaats. Gaan jullie daarmee accoord?" vroeg van Mil.

"Wij gaan daar volledig mee accoord en zijn heel dankbaar voor deze beslissing", zei vader.

"Dat is dan afgesproken en laten we dan gezamenlijk ons best doen om door deze moeilijke tijd door te komen." besloot van Mil.

Zoals van Mil zich voorgenomen had, ging hij in de namiddag naar het gemeentehuis en kwam na ruim een half uur terug.

"Ziezo, dat is nu ook geregeld. De gemeente stemde er mee in dat jullie voorlopig bij ons blijven en nu staan jullie ingeschreven als het gezin Jansen, wonende in Driel, bestaande uit man, vrouw met twee zoons, als evacueés van de familie H.A. van Mil- v.d. Putten, Kapelstraat Uden. Dus vanaf vandaag zijn jullie tijdelijk Udenaren geworden." zei van Mil trots.

Het was voor ons dus weer een prettige gewaarwording om te beseffen dat wij voorlopig weer een dak boven ons hoofd hadden en ook over een verblijfplaats konden beschikken.

Van Mil had ons inmiddels verteld dat wij de eerste dagen nog wel op het stro moesten slapen. Maar als er binnen enkele dagen een paar ledikanten vrij zouden komen, die zolang in gebruik waren door enkele Engelse officieren, zouden wij die in de komende tijd gebruiken kunnen zolang dat nodig was. En dat gebeurde al vrij vlug, namelijk enkele dagen na Allerheiligen.

Het stro werd netjes bij elkaar op een paar bossen gebonden en weer terug gebracht naar buurman van Lanen, dat hij goed gebruiken kon in de veestal.

Een tweepersoons houten ledikant was bestemd voor onze ouders en een tweepersoons ijzeren ledekant(Engels model) kregen wij, Piet en ik zolang tot onze beschikking.

Eerst kreeg de slaapkamer een grote beurt, want stro brengt stof voort, dus was dat het eerste wat moest plaatshebben. Maar moeder was toen nog flink en wij hielpen natuurlijk ook mee.

Het grote houten ledikant moest immers helemaal uit elkaar genomen worden om het opnieuw te kunnen plaatsen. Nellie van Vugt, de hulp in de huishouding, waste en zeemde de ramen en zij gaf ook de ledikanten een flinke schoonmaakbeurt.

Daarna werd alles zo gerangschikt dat het niet meer verplaatst hoefde te worden. Wij sjouwden de matrassen in de ledikanten en de vrouwen zorgden er voor dat de bedden er netjes opgemaakt en gespreid bij stonden voor het avond was.

Sjonge jonge, wat waren we weer rijk met onze slaapkamer en zouden we de volgende ochtend wel een gat in de dag slapen!

Toen wij die avond gingen slapen en we nog even met elkaar bleven praten, merkte Piet opeens op: "Het is nu ongeveer zeven weken geleden dat we in een ledikant gelegen hebben."

En nadat ik dat even had nagerekend, kwam ik ook tot dezelfde slotsom. Wat een tijd al!

Ons ledikant had een spiraalmatras en het sliep geweldig. Als je omdraaide veerde het op en neer.

Onze ouders waren over hun ledikant ook goed tevreden, dus was ons onderdak bij de familie van Mil toch nog meegevallen.

In de begindagen van onze evacuatie bij van Mil, was er door de gemeente bekend gemaakt dat alle evacue's in Uden tegen de middag warm eten konden halen bij de centrale keuken. Deze was ondergebracht in het veilinggebouw zuidelijk van het Raadhuisplein.

Bij van Mil vandaan was het nog wel een heel eindje lopen, want die woonde in die jarenrecht tegenover het café van van Zutven en vlak naast het café van Janus van Lanen, aan de Kapelstraat. Toen het vlak voor de kerstdagen begon te vriezen, werd het voor vele evacue's wel een probleem, want voordat men van de centrale keuken terug was, was het eten al bijna koud geworden. Dus de moest eerst weer opgewarmd worden thuis, alvorens men kon gaan eten. Wij hadden geluk dat we bij een bakker geëvacueerd waren, dan konden we dat eten eerst weer een ogenblik in de oven van de bakkerij opwarmen als het teveel was afgekoeld.

Maar in januari 1945 kwam er vanuit het gemeentebestuur van Uden een andere regeling namelijk, ten opzichte van de geëvacueerden. Vanaf die tijd moesten de kwartiergevers, dus zij die evacue's herbergden, voor een warme maaltijd zorgen en ook voor andere levensmiddelen. De kosten daarvan zouden door de gemeente terugbetaald worden aan de kwartiergevers.

Het zal zeer waarschijnlijk wel door de lezer(es) opgemerkt zijn dat ik vanaf begin november 1944, de dagen niet meer van dag tot dag beschreven heb. Dit was ook al niet meer het geval geweest in de laatste helft van oktober van dat jaar.

Dat was echter ook niet meer mijn bedoeling geweest om dit te doen. Want er hadden namelijk in de komende maanden niet meer zulke uitzonderlijke gebeurtenissen plaats die eigenlijk met oorlogvoeren te maken hadden. Want juist daarvoor heb ik steeds de tijd zoveel mogelijk benut die ik vrij kon maken, om het schrijven van dit boek zo mogelijk te kunnen bewerkstelligen.

Het was dus niet mijn bedoeling een boek te schrijven over oorlogshandelingen, met een enigszins romantische inslag. Daarvoor waren de genoemde handelingen vaak te ernstig van opzet en te tragisch van uitvoering.

In Uden waren ook veelodeloze vernielingen aangebracht door de terugtrekkende Duitse legereenheden.

Want tijdens onze wandelingen door deze plaats, zagen we verschillende gebouwen waaronder scholen, grote villa's en zelfs een klooster, die niet aan de vernielzucht van de Duitsers ontkomen waren. Dit waren dan nog maar enkele objecten, waar we op onze wandelingen mee geconfronteerd werden. En het is werkelijk nog verwonderlijk dat het Oude-Nonnenklooster aan de Veghelsedijk er nog tamelijk ongeschonden vanaf gekomen is!

Op één van onze wandelingen langs het veilinggebouw van Uden, kwamen wij een eindje verderop langs een korenveld, waar rogge op had gestaan. Daar waren we terecht gekomen na eerst een bocht om gegaan te zijn naar links en daarna weer één naar rechts. En op dat gemaaid roggeveld stonden toen nog enkele zweefvliegtuigen (Gliders), dus stille getuigen die nog overgebleven waren van de grootscheepse luchtlandingen die toen op die zondag de 17de september 1944 plaats hadden, zowel op de grote heide- en korenvelden van de zuid-Veluwe, als in het Brabantse land.

Later bleek dat we daar door de buurtschap "De Eikelheuvel" gewandeld hadden. Dat wist de familie van Mil ons te vertellen.

Uden bezat in die tijd al een flinke winkelstraat die eindigde op het grote Raadhuisplein, waaraan zeer begrijpelijk ook het gemeentehuis stond, dat in Uden het Raadhuis genoemd werd.

Wij vonden Uden toen al een vooruitstrevende plaats en schatten het aantal inwoners ongeveer op zo'n tienduizend.

Het dorp bezat toen al grote winkelpanden en villa's en de R.K. kerk viel buiten het dorp al van verre op door haar dubbele torenspitsen die boven het hele dorp uitstaken.

Aan de weg naar Volkel stond, of staat misschien nog wel, links een met klimop begroeide Retraitiehuis en daar schuin tegenover lag een uitgebrand klooster in puin. Dat was door de terugtrekkende Duitsers volledig vernield. Dat was allemaal oostelijk van het Udens centrum. Het Oude Nonnenklooster staat aan de buitenkant van het centrum links van de weg naar het zeven kilometer zuidelijker gelegen Veghel aan de zuid-west zijde. Dit is gelukkig niet ten offer gevallen aan de Duitse vernielzucht.

De standerdmolen van mulder Jetten staat nog steeds langs de westzijde van Uden. Rijdt men vanaf Nistelrode via de grote weg langs Uden naar Veghel, ziet men links meteen het wiekenkruis van die genoemde molen boven het geboomte uitkomen. Enkele malen ben ik in onze evacuatie op die molen geweest, om er een paar zakken rogge te laten malen voor bakker van Mil. Een keer zelfs was ik op de molen met klossen sneeuw onder mijn klompen en toen ik de molen wilde verlaten gleed ik bovenaan de trap uit, vanwege die sneeuwkllossen aan mijn klompen en hobbelde toen op mijn achterste over de treden omlaag. Dat deed wel veel pijn op dat moment, maar had gelukkig niets gebroken. Gelijktijdig wel geleerd om nooit meer met sneeuwkllossen onder de klompen een molentrap af te dalen. - Aldoende leert men!-

Nadat wij ongeveer een week bij van Mil waren, vroeg hij mij op een middag of ik hem even wilde helpen bij het op maat maken en het afwegen van roggedeeg, dat daarna in bakblikken gedaan werd, om later in de oven gebakken te worden.

Natuurlijk hielp ik mee, want het was er reuze goed van eten en drinken, dus wilden wij ons daar ook graag produktief maken door de mensen met allerlei karweitjes te helpen waar dat nodig was. Dat hebben we dan ook werkelijk waargemaakt.

Eerst spitten vader en ik de tuin om, ik snoeide de heesters en de vruchtbomen die er stonden. Vader deed ook vaak boodschappen in het dorp, moeder hielp veel mee met huishoudelijke bezigheden en mijn broer, die uiteindelijk elektro-monteur was, repareerde als het nodig was, elektrische apparaten en bakkerijmotoren. Zelf heb ik vanaf het begin, mee geholpen met het bakken van brood en andere bakkerij-produkten, tot wij weer in het eind van mei 1945, na de bevrijding, terug konden keren naar ons eigen woongebied. Maarrrr....., zover waren wij nog niet!

Wij bakten driemaal in de week, twee keer per dag brood en 's avonds bakten we veelal kleingoed, zoals krentebollen, pastetjes, worste-en saucijzebroodjes en ander gebak.

Daar bleef wel eens het één en ander van over, dan kregen wij er altijd wel wat van mee. Een ander deel van ons land leed honger!!!

Wij hadden dus wel op een zeer goed evacuatie-adres onderdak gevonden, want wie van al die evacue's zou dat in die beroerde tijd toebedeeld gekregen hebben?

Menigeen heeft het veel minder goed gehad dan wij, maar daar hebben we gelukkig ook altijd onze dankbaarheid voor getoond, want zoals ik al reeds eerder hier geschreven heb, hielp moeder veel mee met bezigheden in de huishouding, vader deed veelal het erf en de grote tuin bijhouden en ik heb altijd vanaf half november meegeholpen met werkzaamheden in de bakkerij en Piet repareerde als het nodig was wel eens een elektrisch apparaat als dat defect geraakt was, dus probeerden wij ons wel produktief te maken en dat vonden wij ook niet meer dan billijk, want voor wat hoort wat! Piet, mijn broer had al betrekkelijk gauw werk gevonden als elektromonteur in een elektriciteitszaak in Uden van K. Terhorst.

Uden lag middenin de aanvoeroute van de geallieerde legers. Bijna al het legermateriaal en alles wat daaraan verbonden was, werd over de weg vervoerd die dwars door Uden heen liep. Deze weg kwam vanuit België en liep in noordelijke richting via Valkenswaard, Eindhoven, St. Oedentode, Veghel, Uden, Grave en Het Rijk van Nijmegen in de richting van de Waalbrug bij Nijmegen naar de Betuwe en Arnhem en omgeving.

Al het geallieerde verkeer dat in de herfstmaanden bestemd was voor het front rondom Nijmegen en Arnhem, en later voor de Betuwe en het land van Maas en Waal, kwam bijna allemaal door het dorp Uden, Zeeland en over de Brug bij Grave.

Die aanvoeroute was altijd bezet door militaire legervoertuigen zoals tanks, gevechts- en legervrachtwagens, vaak met daaraan gekoppeld een stuk veldgeschut, Brenncarriers, jeeps, munitie-aanvoervrachtwagens en Rode-Kruisauto's.

Vierentwintig uur per dag reed dat af en aan, dat ging altijd door of het heet weer was of koud, of het regende, sneeuwde, hagelde of dat er een laag sneeuw lag, of de wegen door ijzel zo glad als een spiegel waren, dat verkeer ging onder allerlei omstandigheden door. Die weg heb ik tijdens onze evacuatie-tijd in Uden nooit gezien, dat deze vijf minuten zonder verkeer was.

Vaak gebeurde het dat een colonne legervoertuigen door één of andere oorzaak genoodzaakt was te stoppen. Dan zat een ogenblik het hele militaire verkeer muurvast en was dan na enige tijd de weg weer vrij gemaakt, trokken al die voertuigen met veel motoren-geronk op om hun tocht voort te zetten. Dat gaf veelal flink kaabaal en zulks had meestal overdag plaats, maar ook wel eens midden in de nacht en als men dan wakker was, stond alles in huis te trillen en te dreunen.

Daar in Uden zagen wij Engels en Canadese legervoertuigen voorbij gaan, Schotse-en Ierse troepen in legerwagens kwamen voorbij denderen over de Udense klinkerwegen van de Kapelstaat. En soms denderden er Amerikaanse legerwagens voorbij het huis van de familie van Mil, met allerlei soorten munitie en de chauffeurs bestonden daarvan meestal uit negertypen.

Op een keer kwam er een grote groep Schotten in een rokcostuum aanmarcheren in marstempo, met het doordringende muziek van hun doedelzakken. Een prachtige aanblik en een apart geluid om nooit te vergeten.

En wat we ook niet gauw zouden vergeten waren de Engelse leger vrachtauto's, volgelagen met Duitse krijgsgevangenen die naar een opvangcentrum gebracht werden ergens achter het front.

Als er af en toe een colonne tanks (dertig tonners) voorbij kwam met knarsende en piepende rupsbanden, stond het huis te schudden en te trillen, maar ook daaraan raakten wij gewend.

Al dat militaire verkeer bezorgde ons natuurlijk wel veel afleiding, want het had meerdere malen plaats, dat van Mil en ik soms wel eens een uur bij de weg stonden te kijken naar al die bedrijvigheid van die geallieerde legereenheden.

Maar..., dat deden wij alleen natuurlijk wanneer we daar ruimschoots de tijd voor hadden, maar als die er was hebben wij op deze manier zo wel heel wat gezien.

Om dat de brandstof nog steeds zeer schaars was en ook nog steeds op de bon, Vond de familie van mil het voor ons aantrekkelijker als wij overdag in de bakkerij huisden. Daar was het immers altijd warm en was er ook ruimte genoeg voor beschikbaar. Want in het woonhuis moest men zuinig omspringen met de brandstof en was het daar juist niet altijd even aangenaam om er stil te zitten. Wel werd er gezorgd dat daar 's avonds de kachel brandde en mochten wij dan binnen komen zitten.

Dan werd er gezellig gepraat met elkaar en koffie gedronken. Op die manier brachten wij daar de avonden door in onze evacuatie-tijd en soms werd er ook wel een avondje gekaart. Dus bepaald lang heeft ons die tijd daar niet geduurd, want het waren maanden vol afwisseling.

En zoals ik al eerder schreef, hielp ik dagelijks mee in de bakkerij met het voorbereidend werk en later met het bakken van brood. Maar tegen Sinterklaas moesten we natuurlijk speculaas bakken en dat was ook weer extra werk. Tegen de kerstdagen waren we opnieuw druk. Dan moesten er Weihnachtstollen, banket-en boterletters, krentebroden en tulbanden gebakken worden en daar tussendoor natuurlijk ook nog brood en ander kleingood en daar hadden van Mil en ik de handen wel aan vol.

Verveling kwam er dus niet voor bij ons, want in de winkel moest zo nu en dan ook wel eens het één en ander gedaan worden. Daar kwam dan nog bij, dat van Mil en ik in de voormiddag van woensdag en zaterdag brood gingen bezorgen bij de klanten en dat deden wij toen in die jaren nog met zo'n echte houten bakkerskar op twee wielen, met van voren een duwboom. De bovenkant van de kar bestond uit een groot deksel die open geklapt kon worden om er of brood in te laden, of het eruit te halen. Waren wij daarmee op weg naar onze klanten, kwam het vaak genoeg voor, dat we ons midden tussen het geallieerde verkeer bevonden. Dan kochten de soldaten soms af en toe ook wel eens een vers gebakken tarwebrood bij ons aan de kar. Van het leger uit aten ze zelf vaak witbrood, maar dat waren zij zo langzamerhand ook wel tegen gegeten, dat goed te begrijpen is.

Enkele dagen voor Kerstmis 1944 viel er opeens een flink pak sneeuw neer en daarna begon het ook tamelijk hard te vriezen, vooral met de kerstdagen en dat waren er drie dat jaar. Het werd heel helder vriezend weer en het vroor in die nachten zo'n twaalf tot zestien graden.

Door al dat intensieve militaire verkeer was in een minimum van tijd deze vers gevallen sneeuw plat gereden en trad daardoor natuurlijk enorme gladheid op, waardoor er grote stagnaties ontstonden in het geallieerde verkeer.

Er hadden soms grote slippartijen plaats en er ontstonden dan enorme files, omdat men veel langzamer moest gaan rijden. De wegen waren toen enige tijd bijna onbegaanbaar geworden, voor datmen de gladheid was gaan bestrijden.

En daarna leek het er op dat het wegdek bestond uit een zeer dikke laag van brijachtige bruine suiker, zo'n papachtige blubber was het geworden.

Daar werd steeds maar doorheen gereden met legervrachtwagens, jeeps en andere legervoertuigen. Met een fiets was er bijna niet te rijden, je gleeed van links naar rechts en omgekeerd, als je tenminste niet helemaal onderuit ging.

Ik herinner mij daar nog een klein voorval dat mijzelf overkwam. Van Mil hield een paar varkens in de schuur voor de slacht. Dat deed menigeen in die jaren.

Als extra voer, kon hij om de twee dagen bij engelse soldaten die in een grote woning dicht bij de kerk bivakkeerden, een grote ronde wasteil vol met afval van etenswaren afhalen, want dat was natuurlijk prima varkensvoedsel.

Mij werd gevraagd of ik dat om de twee dagen op mij wilde nemen dat te gaan ophalen, waar ik geen bezwaar tegen had. Het was maar enkele honderden meters bij ons vandaan.

Op een avond ongeveer tussen Kerstmis en nieuwjaar was het weer zover, dat ik het varkensvoer op zou halen. Maar de wegen waren net rijbanen met een dikke brijachtige laag blubber, zoals ik al schreef en daar moest ik met mijn fiets doorheen. Eigenlijk een onmogelijk karwei! Wat eenmaal beloofd was moest volbracht worden, was mijn redenering.

Met de lege fiets had ik op dat moment geluk. Er waren net enkele tanks gepasseerd en hadden met hun rupswielen veel brij opzij geperst door de enorme zwaarte van de voertuigen. Maar zoals ik ook al reeds eerder vermeld had, was de weg door Uden nimmer zonder legervoertuigen, dus die avond natuurlijk ook niet.

Ook legervrachtauto's reden toen af en aan en zij hadden in de tijd dat ik naar het grote huis naast de kerk ging om de teil op te halen, al die dikke brij weer over het wegdek verspreid onder het rijden door de banden. Want die brij walste onder de wielen van links naar rechts over het wegdek.

Toch probeerde ik of het zou kunnen lukken en de eerste honderd meter lukte dat inderdaad, maar dicht bij een flauwe bocht van rechts naar links, lukte het ineens niet!!

Of daar midden op de rijbaan mogelijk een dik stuk hard bevroren sneeuw gelegen heeft, kon ik niet meer ontdekken. Maar opeens ging ik met de fiets en de teil onderuit. De teil kwam onderste boven op het wegdek te staan en achter mij hoorde ik drie-tonner legervrachtwagens naderbij komen. Wat dan te doen???

Gauw overeind proberen te komen, de lege teil bij een handvat pakken en zo vlug als mogelijk was door te fietsen naar huis.

Dan is het wel sneu om met een lege teil thuis te komen, maar daar had van Mil gelukkig toch wel begrip voor.

Nog weken daarna kon men de bruine bonen plat gereden terug vinden tussen de voegen van de straatklinkers.

Vele jaren daarna, als ik die plek des onheils passeer, moet ik iedere keer opnieuw terug denken aan deze "Dumping".

Er is echter nog zo'n voorval dat de moeite waard is om het hier te vermelden. Dat had plaats op één van de kerstdagen.

Na ons kerstdiner, dat voortreffelijk gesmaakt had, besloten Piet en ik een flinke wandeling te gaan maken in de bossen van Slabroek die noordelijk van Uden lagen, rechts van de weg naar het dorp Nistelrode.

't Was prachtig helder vriezend weer met een temperatuur van $+10$ graden vorst, dus een mooie temperatuur voor een flinke boswandeling. 't Zal ongeveer half drie geweest zijn toen we van huis gingen en voordat we in die bossen waren moesten we toch zeker wel een groot half uur lopen, maar de middag was lang vanwege de helderheid van de lucht.

In de nacht was er opnieuw een flinke laag sneeuw bij gevallen, dus was het een echte winters kerstdag vol kerstsfeer.

Mooier had het eigenlijk ook niet kunnen wezen. We hadden beide hoge leren schoenen aan, dus konden maar raak lopen zonder sneeuw in de schoenen te krijgen.

De eerste kilometer liepen we nog over de rijweg die tussen Nistelrode en Uden lag. Daarna werd het een zandpad tussen enkele woonhuizen en boerderijen en werd het uiteindelijk een bospad, dat zich telkens splitste en slingerend door de bossen verder liep met links en rechts zijpaden.

Hier en daar bevonden zich met door wind en stormen gevormde zandduintjes die begroeid waren met kreupelhout of zeer oude vliegdenneren, dus was het wel een echt natuurgebied en juist dát was onze bedoeling.

Het was er ook zeer rustig en menig haze-en konijnenspoor kruisten onze paden.

Rechts van ons wandelpad waren we een kleine poel, een soort venetje gepasseerd, met daar dichtbij een op een blokhuut lijkend gebouwtje, bestemd voor pasvinders of een jeugdvereniging.

Ook daar kon men weer rechts of linksaf slaan.

We liepen echter rechtdoor, kwamen weer voor een tamelijk hoge zandduin met een schrale begroeing, maar wel veel los zand, die we opklommen en de andere kant weer afdaalden. Dat was echter niet zo makkelijk als ik het hier neerschrijf.

Onder de tamelijk dikke sneeuwlaag lag veel los zand dat niet bevroren was, dus gleden we soms net zo veel achteruit, als we vooruit gegaan waren.

Aan de andere zijde lagen blijkbaar kleine weilandjes, gescheiden door afraster met prikkeldraad. Hier en daar stonden magere berkeboompjes en liepen er paden dwars doorheen, tussen die weilandjes, waar we op één daarvan onze tocht vervolgden.

Eerst liep het in noordelijke richting, daarna naar het westen en enkele honderden meters verder, weer in zuidelijke richting en kwam toen uit op een cirkelvormig open, besneeuwde ruimte met voor ons en links en rechts hoge vliegdenneren.

Het begon toen al tamelijk te schemeren, dus zal het wel ongeveer vijf uur geweest zijn; een horloge bezaten we toen namelijk niet, maar na schatting zal het er niet veel naast geweest zijn.

Van die open ruimte liepen paden in verschillende richtingen, maar we namen een pad dat o.i. in de richting ging vanwaar we uiteindelijk die middag gekomen waren, dus zuidelijk waar Uden moest liggen. Maar het was toen gokken op goed geluk, want we beseften dat we uiteindelijk verdwaald waren. En zulks is geen prettige gewaarwording, heus niet!

Met die grote, hoge vliegdenen om ons heen konden we ons helaas niet goed meer oriënteren, maar liepen echter door in de richting die we meenden de juiste was.

Het werd steeds donkerder om ons heen en het ging blijkbaar ook weer flink vriezen ; boven ons was de lucht heel helder.

Hoe we toen verder gelopen zijn is hier niet precies meer weer te geven, want soms maakte het pad een grote bocht, daarna slingerde het van links naar rechts en dan was je gauw de goede richting kwijt. We maakten ons wel bezorgd of we goed terecht zouden komen, maar bleven gelukkig rustig voortlopen, dus nog niet paniekerig, dan kun je niet meer goed denken.

Soms werd ons pad heel smal en de onderbegroeiing dichter.

Om ons heen was het zeer stil, alleen af en toe het geritsel van één of ander diertje tussen de dorre takjes was te horen.

Maar toen opeens schrokken we toch wel hevig. We hoorden vlak naast ons opeens een gesnuif en een gekraak tussen het struikgewas en het geluid van een zich snel verwijderend groot dier.

We stonden plotseling stokstijf van schrik, draaiden ons onbewust een halve slag om en toen fladderde er opeens een grote roofvogel met een akelige harde schreeuw, op uit een breeduit gegroeide vliegden. We schrokken daar natuurlijk ook hevig van en wisten opeens niet goed meer welke richting we uit moesten gaan. Gelukkig hield mijn broer het hoofd koel en keek even naar onze voetsporen die we direct weer ontdekten in de sneeuw. Dus konden wij onze tocht naar huis voortzetten.

Inmiddels hadden we onze vermoedens dat het grote dier een ree, of een hert geweest moest zijn dat wegvluchtte en de roofvogel waarschijnlijk een bosuil.

"Mogelijk was het een wild zwijn die tussen de struiken door maakte dat het wegkwam." Meende ik.

"Ik was van mening dat jij meer verstand had van dieren. Als een wild zwijn bedreigd wordt gaat het luid knorren, gelijk een varken." Was de wijze opmerking van mijn broer en daar moest ik hem inderdaad gelijk in geven.

"'t Was maar een veronderstelling." Vulde ik aan.

"Ja, dat begreep ik wel, maar wel een domme." Kaatste hij terug.

't werd steeds donkerder en kouder, maar konden toch nog tamelijk veel onderscheiden, want de maan die al half was, verlichtte het landschap geleidelijk toch al enigszins.

Net als daarvoor maakte ons pad steeds kronkelingen en konden we ons hoe langer hoe minder oriënteren welke richting we uiteindelijk uitgingen. Uit de stand van de maan die al hoog aan de hemel stond was dat moeilijk te concluderen, maar we meenden wel meer rechts te moeten aanhouden, al konden we natuurlijk moeilijk dwars door de bossen gaan.

Dus liepen we verder en na ongeveer vijftig meter, vonden we op eens wat we kwijtgeraakt waren. Het lag plotseling vlak voor onze voeten, namelijk het bekende pad dat ons terug voerde naar huis (van Mil)

Een eindje verderop lag het vennetje (een meertje) met daar tamelijk dichtbij, de blokhut o.i.d. . Daarnaast lag dan zeer waarschijnlijk het heel bekende Slingerpadd, dat, de naam zegt het al, slingerend door de bossen liep in de richting van de verkeersweg tussen het dorp Zeeland en Uden.

We hadden dus hetzelfde pad terug gevonden waar we op de heenweg van Uden af heengekomen waren.

Het schijnsel van de maan was voor ons voldoende om behoorlijk de weg terug te kunnen lopen, vooral toen we na enkele ogenblikken de bossen, die donker en kil waren, achter ons hadden liggen. Het was ruim zes uur toen we weer bij van Mil het huis binnen gingen. Men keek er wel van op dat het zo laat geworden was. En nadat Piet en ik onze ervaringen van deze winterwandeling verteld hadden, merkte moeder op : " Dat is heel lang geleden dat ik zo'n mooi kerstverhaal heb horen vertellen."

Door deze winterse gebeurtenissen zal ik die sneeuw in Uden niet zo gauw vergeten, die zal altijd en in iedere winter in mijn herinnering blijven.

In de wintermaanden hadden vader en ik buiten in de tuin niet zo veel te doen, dus hadden we, ik in elk geval, wel eens tijd over als er niet gebakken hoefde te worden. Toch had van Mil in veel gevallen altijd wel het één en ander klusje voor mij, dat gedaan moest worden.

Zo vroeg hij een keer op een winterdag, of ik voor hem kruidenierswaren wilde halen bij een grossier in Veghel, een dorp ongeveer zeven kilometer zuidelijk van Uden.

Als ik mij goed herinner was het op een dinsdag, dan bakten we niet en had ik daar tijd genoeg voor. Maar deze keer wilde hij een flinke voorraad inslaan, dan hoefde er niet iedere week naar de grossier gegaan te worden, dus vandaar.

Een zoon van onze bureu, de familie van Lanen, Wim genaamd, had daar een klein geschikt wagentje voor. Dat gebruikten zij zelf meestal voor lichte bezigheden en hadden daar dus ook nog een klein paardje voor, een zogenaamde hit.

Toen ik er wel voor voelde om die winkelwaar in Veghel te gaan halen, ging van Mil naar van Lanen om te vragen of hun zoon Wim met mij die boodschappen wilde gaan halen met dat hittenwagentje, want zo druk zou hij het ook wel niet hebben, had van Mil er nog bij gevraagd.

Hij was al weer gauw terug en zei: "Wim van Lanen zal met zijn hittekarretje wel even met jou meegaan naar de grassier in Veghel om daar kruidenierswaren te halen."

Voor onderweg kregen we ieder een paar boterhammen mee.

"Dan hebben jullie tenminste wat te eten, als het eens wat later mocht worden vanwege al dat drukke geallieerde verkeer op de wegen en om je niet te veel te vervelen, hier heb je ieder ook nog een paar Engelse sigaretten. De weg die weet je, dus reddend jullie het verder wel," zei van Mil.

"Ik weet daarheen absoluut geen weg!" zei ik.

"Nee, maar hij wel." was van mil van Mening.

Zo tegen tien uur reden we weg en namen de weg via Vorstenboch. Eigenlijk was dat in die jaren een soort binnenweg, tussen boerderijen en landerijen door. Veghel wist ik wel te liggen, maar van het kleine Vorstenbosch had ik nog nimmer gehoord.

De weg daarheen was enkel en alleen maar een hobbelige zandstrook met daarnaast een met fijn grind verhard pad voor fietsers en voetgangers.

Gelukkig had het de laatste dagen nog tamelijk gevroren, dus hadden wij geen last van modderpoelen die zich in de zandbaan bevonden. Na enige tijd op het karretje te hebben gezeten, kregen we het koud, we stapten er vanaf en gingen er een eind naast lopen. Er lag nog een laagje sneeuw en nu en dan vielen er nog enkele kleine vlokjes omlaag. Het was dus nog geen voorjaar.

Langzaam naderden we het kleine dorpje Vorstenbosch en namen we weer plaats op ons vervoermiddel. Dat dorp was niet zo groot. Iets naarlinks stond een witte stenen korenmolen en iets terug de dorpskerk. Er stonden wat woonhuizen en hier en daar een boerenwoning en in het centrum was een klein dorpspleintje.

We gingen het centrum in, gingen een paar kleine bochten om en reden daarna al gauw weer het dorp uit.

De lucht was grijs en dicht en welke richting we uiteindelijk reden, kon ik toen met geen mogelijkheid bepalen. Dat hoefde echter ook niet, want van Mil had gezegd dat Wim de weg wel wist, dus liet ik het helemaal aan hem over. Per slot van rekening was ik daar een wildvreemde.

Soms liep het hitje een eindje hard, dan weer enige tijd op een sukkeldrafje, Wim liet hem maar begaan; want haast hadden wij immers niet, de dag was nog lang.....

Soms passeerden we een klein sparrebosje en langs de weg stonden laanbomen. Verder lagen er vele weide- en bouwlanden met hier en daar een boerderij, maar voor de rest was het daar een ruim, open gebied waar we doorheen gingen, dus dun bevolkt.

We hadden al een hele tijd gereden, hadden inmiddels een sigaret gerookt, toen er geleidelijk meer huizen langs de weg stonden. de bebouwing werd dichter en we passeerden enkele zijwegen, dus naderden we blijkbaar het dorp waar we zijn moesten, namelijk Veghel. Op de straat werd het ook drukker met mensen die er liepen en voor ons uit zagen we een kerk.

Dicht bij het centrum was ook militair verkeer van het geallieerde leger. Canadese soldaten waren in de toegangs-wegen naar het dorpscentrum druk bezig met wegwerkzaamheden.

In het voorbijgaan zag ik toevallig ook nog enkele dorpsgenoten die aan die werkzaamheden meehielpen.

Eén van hen zag mij ook en riep mij vanop enige afstand toe: "Hoe komen jullie hier zo terecht met paard en wagen, ben jij hier soms ook geëvacueerd?"

Wim hield zijn paardje in zodat ik een gesprek kon voeren met mijn kennis en ik zei toen dat wij daar in Veghel bij een grossier van kruidenierswaren moesten zijn.

Enigszins verwonderd zei die man: "Dan mag je wel een andere wegenkaart of een kompas aanschaffen, want jullie zijn hier niet in Veghel maar in Nistelrode. Veghel ligt minstens 10 á 12 kilometer dezelfde richting uit vanwaar jullie gekomen zijn. Zijn jullie hier dan helemaal niet bekend in deze omgeving?" vroeg hij. Toen keek ik verontwaardigd naar mijn maat, hij wist toch de weg!

"Ik zit daar nu ook over na te denken. We hebben onderweg steeds druk met elkaar zitten praten en het paard zijn gang maar laten gaan, maar niet goed opgelet welke richting we gingen. Dan zullen we helemaal terug moeten!" zei hij met een slim gezicht.

Maar ik kon merken dat hij ons iets wijs probeerde te maken. Hij zal de dag wel door moeten hebben om op deze manier niet te vroeg thuis te zullen komen. Daar had hij misschien weer één of vervelend karwei op te knappen en zo er proberen af te komen.

"Draai hier maar om, rijdt maar helemaal terug naar Vorstenbosch, daar rechtdoor gaan, dan komen jullie vanzelf in Veghel terecht." Zei mijn kennis uit Driel. Dat was Jo Janssen, uit de Holland, (Hoenveldsestraat).

Dus zat er niets anders op dan om te keren en terug te gaan. Mij kon dat niet zoveel schelen, de dag was immers nog lang, alleen het paardje was de dupe van deze flauwe grap. Want dat Wim met opzet verkeerd gereden was was voor mij een vaststaand feit.

Toch maakte ik daar geen verdere opmerkingen over, hij had op zijn manier zijn doel bereikt.

't Was kwart over elf op de torenklok toen we de terugweg aanvaardden. Soms sneeuwde het weer een beetje en vonden we het ook wat koud als je zo stil zat, dus liepen we weer enige tijd naast de wagen. Op de weg was bijna geen verkeer.

Nu en dan kwam ons een boerenwagen tegen of een open Engelse jeep met enkele soldaten erin.

Na een goed half uur bereikten we Vorstenbosch en toen hield Wim stil bij een klein dorpscaf  tje. Hij bond het paardje vast aan een ijzeren hek, dat daar voor bestemd was.

"Zo, we gaan hier naar binnen en kopen een kopje koffie, daar kunnen we meteen ons brood bij opeten dat van Mil ons mee gaf en kan het paard in die tussentijd ook enige tijd uitrusten van dat lange eind lopen dat het gedaan heeft." zei Wim.

"Ja, dat heeft het ook wel verdiend want het is een heel eind lopen geweest, eerst van Uden via Vorstenbosch naar Nistelrode en daar vandaan weer dat hele eind terug tot hier. Dus zal het ook wel nodig zijn dat het flink uit kan rusten." vond ik.

Wim had het paardje echter heus niet lang hard laten lopen, maar het had wel de kilometers af moeten leggen.

Het duurde even voordat de koffie gebracht werd, maar dat had een grauwbrouine kleur, dampte flink maar de smaak viel tegen. Dus was het bepaald een tweede opgietsel. Maar ja, toch beter dan helemaal niks ; we hadden in elk geval toch iets te drinken bij de boterham. De kachel was wel lekker warm in dat kleine caf  tje en dat deed ons goed bijna twee uren stil gezeten hadden.

Na ongeveer een half uur stonden we op en besloten we onze reis voort te zetten. Want Wim wou zijn paardje niet te lang in de koude wind laten staan. Het was wel niet bezweet geweest toen we daar aankwamen, maar het had toch moeten trekken, dus moest het niet te lang blijven staan.

We rekenden af en klommen weer op ons wagentje en reden al gauw het dorpje uit, maar nu wel in de juiste richting van Veghel. De omgeving was daar geheel anders dan die van rondom Nistelrode. Daar was het veelal zandgrond met hier en daar een sparrebosje en schrale wei-en bouwlanden.

De bodem rondom Veghel bestond het meest uit beekklei en waren de weilanden malser en drassiger.

Er groeiden meer populieren, essen en wilgen, Langs de wegen en akkers lagen overal sloten. In de streek rondom Nistelrode zag men meer omheiningen langs de akkers, van prikkeldraad gemaakt. De weg naar Veghel was bijna rechttoe rechtaan, zonder noemenswaardige bochten.

Van verre was de hoge torenspits al zichtbaar, deze stak als het ware boven al het geboomte en gebouwen uit. En toen we naderbij gekomen waren bleek al heel gauw dat Veghel een flinke plaats was, maar meer stadse alures had dan Uden.

Dicht bij Veghel reden ons enkele jeeps voorbij, maar in het centrum van Veghel reden legervoertuigen af en aan. Wij moesten dus wel goed uitkijken met "ons" vervoermiddel.

Het was ruim half drie toen we voorbij de kerk reden, daar iets voorbij moesten we zo nu en dan rechts en daarna links afslaan en op het laatst kwamen we na veel laveren bij de Zuid-Willemsvaart, daar ergens was onze eindbestemming want daar moest zich de grossierderij bevinden waar we uiteindelijk wezen moesten. Het was daar al een hele drukte en zag men vele variaties van verschillende vervoermiddelen o.a., vrachtwagens, kleine bestelauto's, paard en wagens, hittekarren, handkarren, bakfietsen en zelfs nog enkele kruiwagens. Die waren er allemaal om daarmee de winkelvoorraden af te halen en dus waren wij nog lang niet aan de beurt.

Dat betekende dus net zo lang wachten tot zij allemaal geholpen waren en juist dát kon nog een hele tijd duren.

Wim bond zijn paardje zolang aan een paal vast, dan konden wij daar een beetje rondwandelen om die wachttijd door te komen.

Na ons kwamen er nog meer zakenmensen om winkelwaar te halen.

Wim kende er enkele van en hij zorgde er voor dat er geen vóór ons ging die niet aan de beurt was. Daarom losten wij elkaar af bij het rondjes lopen, want dat kortte de tijd een beetje.

Ruim geschat kon het wel een uur in beslag nemen, voordat wij aan onze beurt waren.

Ieder moment ging er echter een klant weg die geholpen was en moest er dus ook weer aangesloten worden en dat was weer een vijftal meters opschuiven. Niemand wachtte natuurlijk niet graag langer dan nodig was. Toch werd men nog vrij vlug bediend, waarschijnlijk waren er meerdere personen aan het helpen en werden de boodschappen op de lijst op een rijtje afgewerkt en uitgerekend wat je betalen moest. En daarvoor kon men terecht bij een kassa. Had men betaald, kon men vertrekken en kwam de volgende klant naar voren die aan de beurt was.

Inmiddels was het half vijf geweest, het begon al te schemeren. Er waren nog een drietal klanten voor ons, dus konden we al gauw aan de beurt wezen. Wim was even een klein rondje gaan wandelen en kwam terug en had inmiddels een paar gevulde koeken kunnen bemachtigen, die hij ergens in een bakkerswinkel zonder bon had kunnen kopen. Maar dat was ook wel te proeven, want ze smaakten als een dikke boterham met appelmoes, maar wat gaf dat, Je had in elk geval wat te eten, want de maag was inmiddels leeg geworden vanaf die middag.

Wij hadden onze "gevulde koeken" net op tijd op toen we aan de beurt waren. Ik gaf de boodschappenlijst aan een verkoper en toen kon meteen met het laden begonnen worden en dat ging allemaal als van een leien dakje, daar was men heel rap mee. Even later hadden we een hele voorraad kruidenierswaren op het wagentje geladen.

Enkele minuten later waren wij al weer op de terugweg, maar dat was echter heus niet vóór de tijd! Half drie stonden we in de rij op onze beurt te wachtten, kwart voor vijf waren we geladen. Dus dat boodschappen doen had twee uur en een kwartier in beslag genomen, maar ja, 't was oorlog moest je maar denken en dan had men zich aan te passen!

Wim wist natuurlijk "beter" de weg in Veghel dan ik, want via enkele straatjes door het centrum kwamen we in "de Beukelaar" een buurtschap aan de oostzijde van Veghel, op de Udense-straatweg. En deze was zoals gewoonlijk, steeds bezet door geallieerde legervoertuigen. Dat werd dus een zeer moeilijke rit tussen al dat militaire verkeer en gevaarlijk ook want wim had geen lantarens van huis meegenomen om aan het wagentje te hangen als het donker geworden was en dat was het al op dat ogeblik.

Die dagen droeg ik een lichte bakkersbroek die in de donkerte tamelijk gauw opviel, of opgemerkt zou worden.

Wim liep vooraan bij zijn paardje, ik ging achter het wagentje lopen en dat moest zoveel mogelijk in marstempo plaats hebben, wilden wij de militaire colonne niet ophouden.

Wij hielden ons zoveel mogelijk uiterst rechts van de weg, mochten sommige legervoertuigen toch willen passeren, dan hielden we daar natuurlijk terdege rekening mee en dus werden we ook gepasseerd. Eerst door een viertal jeeps en na een kort ogenblik door zes of zeven, het kunnen er ook wel acht geweest zijn, daar lette je niet zo precies op, gevechtscarriers die zich tamelijk vlug voortbewogen in de richting van Uden, mogelijk Nijmegen of daar omtrent. Zeker wisten we dat nooit, het waren maar veronderstellingen. Enkele kilometers later reden we door het dorpje Mariaheide. Daar was het inmiddels helemaal donker geworden, vooral onder de grote eikebomen die er veel langs de weg stonden. Het geheel zag er zeer geheimzinnig uit. Hier en daar stond maar een woning, toen we het centrum voorbij waren. Soms zagen we een flauwe lichtschijnsel door een kier tussen de gordijnen door schijnen. Daar had men blijkbaar de overgordijnen niet helemaal dicht geschoven, zoals echter wel verplicht gesteld was. De Engelsen letten daar niet meer zo op, maar de Duitsers waren daar zeer streng in geweest.

Achter ons reden al een ogenblik Engelse legervrachtauto's die geen moeite hadden gedaan om ons te kunnen passeren. Maar nauwelijks hadden we Mariaheide achter ons liggen, toen er opeens Engelse motor-ordonnans naast ons kwam rijden.

Met veel gebaren probeerde hij ons duidelijk te maken dat we een ogenblik de rijbaar moesten verlaten om vrij baan te maken voor een kleine colonne tanks en vrachtwagens.

Naast de rijbaan was een brede, met gras begroeide wegberm breed genoeg voor onze wagen om er een ogenblik stil te kunnen staan, wat we dan ook meteen deden.

Even later reed een colonne vrachtwagens voorbij en daar achter zeven enorme grote tanks. Piepend en knarsend volgden zij de donkere weg. De grond trilde onder onze voeten toen zij passeerden. Er volgden ook nog enkele gevechtscarriers en een klein aantal half-rupsvoertuigen.

Nadat dit allemaal aan ons voorbij gegaan was, kwam de ordonnans terug die ons beduidde, dat we verder konden rijden, wat we dan ook meteen deden. Het Paardje had inmiddels weer een ogenblik goed uit kunnen rusten.

Drie á vierhonderd meter verder passeerden we de spoorwegovergang die tussen Mariaheide en Uden lag. Daar voorbij was het opeens achter ons opmerkelijk stil geworden om ons heen. Er reden een ogenblik geen militaire legervoertuigen meer achter ons.

Daar maakten we meteen gebruik van, door beiden op het wagentje plaats te nemen. Toen hadden we namelijk even de kans om een eind flink door te kunnen rijden.

Wim spoorde het paardje aan om in draf te gaan lopen, want vanaf Veghel had het nogal enige tijd stapvoets kunnen gaan, maar toen moest het er toch een ogenblik de draf flink inzetten en ging het in een tamelijk vlug tempo op Uden aan.

Voor dat we echter bij het Oude Nonnenklooster waren, hadden Engelse legervoertuigen ons al weer ingehaald. Dat werd echter voor geen van beiden een probleem, want over de smalle dorpswegen van Uden konden zij toch ook niet zo vlug meer doorrijden. Maar een eind verderop in de St. Janstraat was weer meer ruimte langs de kant van de weg om de legervoertuigen weer te kunnen laten passeren. Vandaar was het nog maar enkele honderden meters rijden, dan waren we weer bij van Mil, op de plaats van bestemming. Het was toen ongeveer half zeven.

Mijn familie en de familie van Mil hadden de laatste uren niet kunnen begrijpen waar wij toch wel zo lang bleven, zij hadden werkelijk gedacht dat ons iets was overkomen. Gelukkig was dat echter toch niet het geval geweest.

Ik vertelde hen toen dat we op de heenrit in Vorstenbosch eigenlijk linksaf hadden moeten gaan naar Veghel, maar dat we inplaats daarvan rechtsaf geslagen waren en zodoende in Nistelrode terecht gekomen waren. Van Mil begreep toen meteen dat Wim van Lanen met opzet de verkeerde weg genomen had,

"Hij was thuis zo'n beetje Duivelstoejager en knapte daar veel vervelende klusjes op, waar hij meestal heel geen zin in had. Zodoende kon hij op deze manier daar mooi aan ontkomen," zei van Mil en van die waarheid was hij niet veraf.

En zo gingen er weken voorbij in het ritme van ons dagelijkse leven. Voor mij was dat meehelpen in de bakkerij, nu en dan een boodschap doen en driemaal in de week er met de bakkerskar op uit om brood te bezorgen bij de klanten in het centrum van Uden. Geen vervelend werk maar natuurlijk wel met een regelmaat.

In de maand november, december en januari kwamen er in de hele omgeving regelmatig vliegende bommen overvliegen vanuit het zuid-oosten, in zuid-westelijke richting. De eigenlijke route lag over het gebied rond Tilburg.

Het was een Duits vergeldingswapen, dat zich door het luchtruim voortbewoog door een primitief ontworpen straalmotor. Het was dus een grote bom met explosieven, voorzien met een stel vleugels als bij een vliegtuig maar dan in een veel lichtere uitvoering. In het luchtruim leek het wel enigszins op een klein primitief vliegtuigje en zij werden via een lanceerinrichting bij Holten in Overijssel het luchtruim in gestuurd, veelal in de richting van Antwerpen. Want daar bevond zich de grote wereldhaven waar al het geallieerde legermateriaal aankwam vanuit Amerika en Engeland. En om dat te kunnen blokkeren, probeerden de Duitsers die haven onveilig te maken door deze te bestoken met de V.1's. Sommige daarvan haalden vaak de eindbestemming niet, doordat de straalmotor uitviel. Dan duurde het maar enkele seconden en stortte het ter aarde, gevolgd door een enorme harde explosie. Dit had ook een keer plaats in Uden. Dat was halverwege maart op een zondagnamiddag 1945.

Die middag was het niet bepaald mooi of slecht weer. Wel was het half tot zwaar bewolkt met hier en daar open plekken tussen de wolken, zodat men dan de blauwe lucht zien kon.

Wij hadden bij de familie van Mil net thee gedronken en daarna was ik naar buiten gegaan, misschien om een ogenblik naar het dorpscentrum van Uden te gaan, precies weet ik dat niet meer, dat is hier ook van veel minder belang.

Ik stond op het erf achter het huis, nadat ik de buitendeur achter mij had dicht gedaan. Toen opeens hoorde ik vanuit de noord-oostelijke richting een V.1 naderen, met dat zwaar kloppend geluid dat de straalmotor veroorzaakte onder het vliegen.

Dat geluid was ons al heel goed bekend, omdat er al meerdere V.1's door het luchtruim boven ons gepasseerd waren.

Al was de lucht bewolkt, toch keek ik omhoog of ik de V.1 nog te zien zou krijgen en jawel hoor, er was een open ruimte ontstaan en daar zag ik de mooie heldere blauwe lucht en gelijk de vliegende bom. Op dat zelfde moment echter sloeg blijkbaar de straalmotor af en meteen daarna kwam deze V.1 omlaag in een schuine stand recht op de aarde af.

Ik wachtte vol spanning af wat er verder ging gebeuren. Meteen volgde een enorme explosie, die zoveel luchtdruk veroorzaakte dat loszittende stopverf uit de raam-sponningen vloog en losse schilfers van de dakpannen omlaag kwamen. Er was een grote stof-ontwikkeling ontstaan dat overal vandaan scheen te zijn gekomen. Door de vreselijke harde knal van de explosie waren onze ouders, mijn broer en de familie van Mil zo geschrokken dat ze bijna allen tegelijk buiten stonden.

"Zou dat een V.1. geweest zijn die daarnet geexplodeerd is, wat een vreselijke harde knal was dat hé?" vroeg Piet.

"Zeer waarschijnlijk wel, want ik zag ze opeens in een stukje blauwe lucht toen de motor uitviel en direct omlaag kwam." zei ik.

"Waar zou ze ergens neergekomen zijn?" vroeg Piet weer.

"Ik denk ergens westelijk van Uden, tussen de buurtschap het Moleneind en de weg naar De Bedaf, zo precies weet ik dit ook niet, het ging zo razend vlug in z'n werk!" antwoordde ik.

"Zullen we die richtind eens uitgaan of we de plek kunnen vinden?"

"Mij goed, dat zal niet zo moeilijk zijn, want er zullen wel meer mensen die richting uit fietsen, waar zij vermoeden dat ze gevallen is. Als wij hen volgen komen we vast wel op de goede plaats terecht. Volgens m.i.z. kan het niet zo ver weg wezen!" vond ik.

We volgden de mensen en die gingen allen zuidelijk langs de korenmolen (standermolen), waarop Jetten toendertijd molenaar was. Via de Buurtschap "Moleneind" kwamen we al gauw bij een weilanden-gebied dat langs de Leigraaf lag (een brede waterafvoersloot). Daar lag een boeren landweg met karresporen, waar we rechtsaf gingen en zagen toen al vanaf enige afstand de plaats des onheils. Daar was een diepe trechter van wel enkele meters diep en met een middellijn van ruim vier á vijf meter ontstaan, langs een sloot met knotwilgen. Dichtbij lagen in een wir-war veel stukken ijzerdraad waarmee de explosieven omwikkeld geweest waren, om daarmee nog meer kracht te kunnen ontwikkelen.

In een weiland waar de V.1. was geexplodeerd, lagen vele pamfletten verspreid, die allen in de Engelse taal gedrukt waren.

Dus hadden wij het vermoeden dat deze V.1. eigenlijk voor Engeland bestemd geweest was. Blijkbaar was ze uit haar koers geraakt. Gelukkig waren er geen persoonlijke ongelukken door veroorzaakt, want daar dichtbij stonden geen woningen of boerderijen. Maar toen men in de komende dagen opnieuw V.1s hoorde naderen, luisterde men wel weer heel goed of de motor niet afsloeg. Maar dat waren echter van die ongewilde, egoistische gedachten. Want ergens verderop stortte zo'n V.1. toch omlaag en op die plek juist, konden immers toch ook mensen wonen.